

Publikatieblad

van de Europese Gemeenschappen

ISSN 0378-7087

L 209

35e jaargang

24 juli 1992

Uitgave
in de Nederlandse taal

Wetgeving

Inhoud

I *Besluiten waarvan de publikatie voorwaarde is voor de toepassing*

.....

II *Besluiten waarvan de publikatie niet voorwaarde is voor de toepassing*

Raad

- ★ Richtlijn 92/50/EEG van de Raad van 18 juni 1992 betreffende de coördinatie van de procedures voor het plaatsen van overheidsopdrachten voor dienstverlening 1
- ★ Richtlijn 92/51/EEG van de Raad van 18 juni 1992 betreffende een tweede algemeen stelsel van erkenning van beroepsopleidingen, ter aanvulling van Richtlijn 89/48/EEG 25

II

(Besluiten waarvan de publikatie niet voorwaarde is voor de toepassing)

RAAD

RICHTLIJN 92/50/EEG VAN DE RAAD

van 18 juni 1992

betreffende de coördinatie van de procedures voor het plaatsen van overheidsopdrachten voor dienstverlening

DE RAAD VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, inzonderheid op artikel 57, lid 2, laatste zin, en artikel 66,

Gezien het voorstel van de Commissie ⁽¹⁾,

In samenwerking met het Europese Parlement ⁽²⁾,

Gezien het advies van het Economisch en Sociaal Comité ⁽³⁾,

Overwegende dat de Europese Raad heeft bepaald dat de interne markt moet worden verwezenlijkt;

Overwegende dat maatregelen dienen te worden genomen die erop gericht zijn de interne markt geleidelijk tot stand te brengen in de loop van een periode die op 31 december 1992 eindigt; dat de interne markt een ruimte zonder binnengrenzen omvat waarin het vrije verkeer van goederen, personen, diensten en kapitaal is gewaarborgd;

Overwegende dat te dien einde de procedures voor het plaatsen van overheidsopdrachten voor dienstverlening moeten worden gecoördineerd;

Overwegende dat het witboek betreffende de voltooiing van de interne markt voorziet in een actieprogramma en een tijdschema voor de openstelling van overheidsopdrachten, ook in de dienstensector, voor zover zulks niet reeds is geregeld bij Richtlijn 71/305/EEG van de Raad van 26 juli 1971 betreffende de coördinatie van de procedures voor het plaatsen van overheidsopdrachten voor de uitvoering van werken ⁽⁴⁾ en Richtlijn 77/

62/EEG van de Raad van 21 december 1976 betreffende de coördinatie van de procedures voor het plaatsen van overheidsopdrachten voor leveringen ⁽⁵⁾;

Overwegende dat de onderhavige richtlijn door alle aanbestedende diensten in de zin van Richtlijn 71/305/EEG dient te worden toegepast;

Overwegende dat het noodzakelijk is belemmeringen voor het vrije verkeer van diensten te vermijden; dat derhalve dienstverleners natuurlijke personen of rechtspersonen kunnen zijn; dat deze richtlijn evenwel de toepassing, op nationaal niveau, van de voorschriften inzake de voorwaarden voor de uitoefening van een werkzaamheid of van een beroep onverlet laat, voor zover deze voorschriften zich met het Gemeenschapsrecht verdragen;

Overwegende dat, zowel met het oog op de toepassing van de procedurevoorschriften inzake aanbestedingen als voor controledoeleinden, de dienstensector het best wordt omschreven door deze onder te verdelen in categorieën die met bepaalde posten van een gemeenschappelijke nomenclatuur overeenkomen; dat in de bijlagen IA en IB van deze richtlijn wordt verwezen naar de CPC-indeling (Central Product Classification) van de Verenigde Naties; dat genoemde indeling in de toekomst kan worden vervangen door een communautaire nomenclatuur; dat in een mogelijke aanpassing van de CPC-indeling in de bijlagen IA en IB in die zin dient te worden voorzien;

Overwegende dat alleen dienstverlening op basis van een overheidsopdracht door deze richtlijn wordt bestreken; dat dienstverlening op andere grondslagen, zoals wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen of arbeidsovereenkomsten, niet onder deze richtlijn valt;

(1) PB nr. C 23 van 31. 1. 1991, blz. 1, en

PB nr. C 250 van 25. 9. 1991, blz. 4.

(2) PB nr. C 158 van 17. 6. 1991, blz. 90, en
PB nr. C 150 van 15. 6. 1992.

(3) PB nr. C 191 van 22. 7. 1991, blz. 41.

(4) PB nr. L 185 van 16. 8. 1971, blz. 5. Richtlijn laatstelijk gewijzigd bij Richtlijn 90/531/EEG (PB nr. L 297 van 29. 10. 1990, blz. 1).

(5) PB nr. L 13 van 15. 1. 1977, blz. 1. Richtlijn laatstelijk gewijzigd bij Richtlijn 90/531/EEG (PB nr. L 297 van 29. 10. 1990, blz. 1).

Overwegende dat krachtens artikel 130 F van het Verdrag het stimuleren van onderzoek en ontwikkeling een van de middelen is om de wetenschappelijke en technologische bases van de Europese industrie te versterken en dat het openstellen van overheidsopdrachten daartoe zal bijdragen; dat de cofinanciering van onderzoekprogramma's niet onder deze richtlijn zou moeten vallen; dat derhalve buiten deze richtlijn vallen de opdrachten voor diensten voor onderzoek en ontwikkeling andere dan die waarvan de resultaten in hun geheel toekomen aan de aanbestedende dienst voor gebruik ervan in de uitoefening van zijn eigen werkzaamheden, voor zover de dienstverlening volledig door de aanbestedende dienst wordt beloond;

Overwegende dat opdrachten met betrekking tot de verwerving of huur van onroerende zaken dan wel betreffende de rechten op deze zaken bijzondere kenmerken vertonen, waardoor het niet dienstig is aanbestedingsvoorschriften daarop toe te passen;

Overwegende dat het plaatsen van opdrachten voor bepaalde audiovisuele diensten in de omroepsector geschiedt op basis van overwegingen die de toepassing van een aanbestedingsregeling ongeschikt maken;

Overwegende dat diensten van arbitrage en bemiddeling meestal worden verleend door instanties of personen die worden aangewezen of gekozen op een wijze die niet door aanbestedingsvoorschriften kan worden geregeld;

Overwegende dat de in deze richtlijn bedoelde financiële diensten niet de instrumenten inzake monetair beleid, wisselkoersen, overheidsschuld en beheer van reserves omvatten of die van enig ander beleid dat verichtingen met effecten of andere financiële instrumenten behelst; dat derhalve de opdrachten betreffende de uitgifte, de aankoop, de verkoop en de overdracht van effecten of andere financiële instrumenten niet onder deze richtlijn vallen; dat de door centrale banken geleverde diensten eveneens uitgesloten zijn;

Overwegende dat in de dienstensector dezelfde uitzonderingen als in de Richtlijnen 71/305/EEG en 77/62/EEG behoren te gelden ten aanzien van de Staatsveiligheid en het Staatsgeheim, alsmede ten aanzien van de voorrang van andere aanbestedingsvoorschriften, zoals die welke gelden krachtens internationale overeenkomsten of de regels van internationale organisaties, dan wel die welke betrekking hebben op de legering van strijdkrachten;

Overwegende dat deze richtlijn de toepassing van met name de artikelen 55, 56 en 66 van het Verdrag onverlet laat;

Overwegende dat overheidsopdrachten voor dienstverlening, met name op het gebied van diensten inzake het beheer van eigendommen, in bepaalde gevallen werken kunnen omvatten; dat uit Richtlijn 71/305/EEG voortvloeit dat een overeenkomst slechts als een overheidsopdracht voor de uitvoering van werken kan worden beschouwd, indien zij betrekking heeft op de uitvoering van een werk; dat, voor zover de werken bijkomstig zijn en niet het eigenlijke voorwerp van de opdracht uitmaken, zij niet de indeling van de overeenkomst als

overheidsopdracht voor de uitvoering van werken kunnen rechtvaardigen;

Overwegende dat deze richtlijn de in Richtlijn 90/531/EEG van de Raad van 17 september 1990 betreffende de procedures voor het plaatsen van opdrachten in de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en telecommunicatie ⁽¹⁾ vervatte bepalingen inzake opdrachten voor dienstverlening onverlet behoort te laten;

Overwegende dat, indien er slechts één aangewezen voorzieningsbron bestaat, de desbetreffende opdrachten onder bepaalde voorwaarden geheel of ten dele van de onderhavige richtlijn kunnen worden vrijgesteld;

Overwegende dat, ter vermindering van nodeloze formaliteiten, opdrachten beneden een bepaalde drempel buiten de werkingssfeer van de onderhavige richtlijn kunnen worden gelaten; dat de drempel in beginsel dezelfde kan zijn als die voor overheidsopdrachten voor leveringen; dat voor de berekening van de waarde van de opdracht, alsook voor de bekendmaking en de wijze van aanpassing van de drempels, dezelfde voorschriften behoren te gelden als in de overige Gemeenschapsrichtlijnen inzake overheidsopdrachten;

Overwegende dat, om een einde te maken aan praktijken die in het algemeen de mededinging en in het bijzonder de deelneming van onderdanen van andere Lid-Staten aan aanbestedingen beperken, voor de dienstverleners de toegang tot de procedures voor het plaatsen van opdrachten moet worden vergemakkelijkt;

Overwegende dat gedurende een overgangsperiode de volledige toepassing van de onderhavige richtlijn moet worden beperkt tot opdrachten voor dienstverlening waarvoor de bepalingen van de richtlijn de mogelijkheden tot uitbreiding van het grensoverschrijdende verkeer ten volle garanderen; dat de opdrachten voor andere diensten gedurende een bepaalde tijd moeten worden gevolgd, alvorens wordt besloten de richtlijn daarop volledig toe te passen; dat de wijze van controle dient te worden geregeld; dat deze terzelfder tijd de betrokkenen toegang tot de relevante informatie dient te verzekeren;

Overwegende dat de voorschriften inzake de gunning van overheidsopdrachten voor dienstverlening zo nauw mogelijk behoren aan te sluiten bij de voorschriften inzake overheidsopdrachten voor leveringen en voor de uitvoering van werken;

Overwegende dat de bepalingen inzake het plaatsen van overheidsopdrachten van de Richtlijnen 71/305/EEG en 77/62/EEG geschikt kunnen zijn mits daarin de nodige aanpassingen worden aangebracht ten einde rekening te houden met de bijzondere aspecten van opdrachten voor dienstverlening betreffende bij voorbeeld de keuze van de procedure van gunning via onderhandelingen, de prijsvragen, de varianten, de rechtsvorm van de dienstverleners, het reserveren van bepaalde activiteiten voor een aantal beroepen, registratie en kwaliteitsbewaking;

(1) PB nr. L 297 van 29. 10. 1990, blz. 1.

Overwegende dat gebruik kan worden gemaakt van de procedure van gunning via onderhandelingen met voorafgaande bekendmaking van een aankondiging in gevallen waarin de te verlenen dienst niet voldoende nauwkeurig kan worden gespecificeerd, met name op het gebied van intellectuele diensten, en waarin het gunnen van de opdracht derhalve niet kan geschieden door selectie van het beste aanbod, overeenkomstig de bepalingen inzake de openbare en de niet-openbare procedure;

Overwegende dat de communautaire voorschriften inzake de onderlinge erkenning van diploma's, certificaten en andere titels van toepassing zijn, wanneer voor deelneming aan een aanbestedingsprocedure of aan een prijsvraag voor ontwerpen een bepaalde beroepsbekwaamheid wordt geëist;

Overwegende dat, om de doelstellingen van de onderhavige richtlijn te verwezenlijken, de huidige situatie op nationaal vlak met betrekking tot de prijsconcurrentie tussen dienstverleners op bepaalde gebieden niet behoeft te worden gewijzigd;

Overwegende dat de tenuitvoerlegging van de onderhavige richtlijn opnieuw moet worden gezien uiterlijk drie jaar nadat de termijn voor aanpassing van de nationale voorschriften inzake aanbestedingen is verstreken; dat daarbij met name de mogelijkheid moet worden onderzocht om de richtlijn op een breder gamma van opdrachten voor dienstverlening volledig toe te passen,

HEEFT DE VOLGENDE RICHTLIJN VASTGESTELD:

TITEL I

Algemene bepalingen

Artikel 1

In de zin van deze richtlijn:

- a) wordt onder „overheidsopdrachten voor dienstverlening” verstaan: schriftelijke overeenkomsten onder bezwarende titel, die zijn gesloten tussen een dienstverlener enerzijds en een aanbestedende dienst anderzijds, met uitsluiting van:
 - i) overheidsopdrachten voor leveringen in de zin van artikel 1, onder a), van Richtlijn 77/62/EEG en overheidsopdrachten voor de uitvoering van werken in de zin van artikel 1, onder a), van Richtlijn 71/305/EEG;
 - ii) opdrachten die worden geplaatst op de gebieden die zijn genoemd in de artikelen 2, 7, 8 en 9 van Richtlijn 90/531/EEG en opdrachten die voldoen aan de voorwaarden van artikel 6, lid 2, van dezelfde richtlijn;
 - iii) opdrachten betreffende de verwerving of huur, ongeacht de financiële modaliteiten ervan, van grond, bestaande gebouwen of andere onroerende zaken of betreffende de rechten hierop; de overeenkomsten betreffende financiële diensten die voorafgaand aan, gelijktijdig met

of als vervolg op het koop- of huurcontract worden afgesloten, zijn echter, ongeacht hun vorm, onderworpen aan deze richtlijn;

- iv) opdrachten betreffende de aankoop, de ontwikkeling, de produktie of de coproduktie van programmamateriaal door televisie-omroeporganisaties en overeenkomsten betreffende zendtijd;
- v) opdrachten betreffende spraaktelefonie-, telex-, mobiele radiotelefonie-, oproep- en satellietdiensten;
- vi) opdrachten betreffende diensten van arbitrage en bemiddeling;
- vii) opdrachten inzake financiële diensten betreffende de uitgifte, de aankoop, de verkoop en de overdracht van effecten of andere financiële instrumenten, en door de centrale banken verleende diensten;
- viii) opdrachten inzake tewerkstelling;
- ix) opdrachten betreffende diensten voor onderzoek en ontwikkeling, met uitzondering van die waarvan de resultaten in hun geheel toekomen aan de aanbestedende dienst voor gebruik ervan in de uitoefening van zijn eigen werkzaamheden, voor zover de dienstverlening volledig beloond wordt door de aanbestedende dienst;

- b) worden als „aanbestedende diensten” beschouwd: de Staat, de territoriale lichamen, publiekrechtelijke instellingen en verenigingen gevormd door een of meer van deze lichamen of instellingen.

Onder *publiekrechtelijke instelling* wordt verstaan, iedere instelling die:

- is opgericht met het specifieke doel te voorzien in behoeften van algemeen belang andere dan die van industriële of commerciële aard, en
- rechtspersoonlijkheid heeft en
- waarvan of wel de activiteiten in hoofdzaak door de Staat of de territoriale of andere publiekrechtelijke instellingen worden gefinancierd, of wel het beheer is onderworpen aan toezicht door deze laatste, of wel de leden van de directie, de raad van bestuur of de raad van toezicht voor meer dan de helft door de Staat, de territoriale lichamen of andere publiekrechtelijke instellingen zijn aangewezen.

De lijsten van de instellingen en van de categorieën van publiekrechtelijke instellingen die voldoen aan de in de tweede alinea van dit punt genoemde criteria, staan in bijlage I van Richtlijn 71/305/EEG. Deze lijsten zijn zo volledig mogelijk en kunnen worden herzien volgens de procedure van artikel 30 ter van deze laatste richtlijn;

- c) wordt onder „dienstverleners” verstaan: natuurlijke of rechtspersonen, met inbegrip van openbare

lichamen, die diensten aanbieden. De dienstverlener die een aanbieding heeft gedaan, wordt aangeduid als „inschrijver”; degene die heeft verzocht om een uitnodiging tot deelneming aan een niet-openbare procedure of aan een procedure van gunning via onderhandelingen, wordt aangeduid als „gegadigde”;

- d) wordt onder „openbare procedures” verstaan: die nationale procedures waarbij alle belangstellende dienstverleners mogen inschrijven;
- e) wordt onder „niet-openbare procedures” verstaan: die nationale procedures waarbij alleen de door de aanbestedende dienst aangezochte dienstverleners mogen inschrijven;
- f) wordt onder „procedures van gunning via onderhandelingen” verstaan: die nationale procedures waarbij de aanbestedende dienst met door hem gekozen dienstverleners overleg pleegt en in onderhandelingen met een of meer van hen de contractuele voorwaarden vaststelt;
- g) wordt onder „prijsvragen voor ontwerpen” verstaan: die nationale procedures welke tot doel hebben de aanbestedende dienst, inzonderheid op het gebied van ruimtelijke ordening, stadsplanning, architectuur en weg- en waterbouw, of op het gebied van de automatische gegevensverwerking, een plan of ontwerp te verschaffen dat op basis van mededinging door een jury wordt geselecteerd, al dan niet met toekenning van prijzen.

Artikel 2

Indien een overheidsopdracht betrekking heeft zowel op produkten in de zin van Richtlijn 77/62/EEG als op diensten in de zin van de bijlagen IA en IB van deze richtlijn, valt zij onder de werkingssfeer van deze richtlijn indien de waarde van de betrokken diensten die van de in de opdracht opgenomen produkten te boven gaat.

Artikel 3

1. Bij het plaatsen van overheidsopdrachten voor dienstverlening of het houden van prijsvragen voor ontwerpen passen de aanbestedende diensten aan de bepalingen van deze richtlijn aangepaste procedures toe.
2. De aanbestedende diensten zorgen ervoor dat tussen verschillende dienstverleners niet wordt gediscrimineerd.
3. De Lid-Staten nemen de nodige maatregelen opdat de aanbestedende diensten de bepalingen van deze richtlijn naleven of doen naleven, wanneer zij voor een opdracht voor dienstverlening die door een andere instantie dan de aanbestedende dienst is geplaatst en die verband houdt met een opdracht voor de uitvoering van werken in de zin van artikel 1 bis, lid 2, van Richt-

lijn 71/305/EEG, rechtstreeks voor meer dan 50 % subsidie verlenen.

Artikel 4

1. Deze richtlijn is van toepassing op de overheidsopdrachten voor dienstverlening die door aanbestedende diensten op defensiegebied worden gegund, met uitzondering van de contracten waarop artikel 223 van het Verdrag van toepassing is.
2. Deze richtlijn is niet van toepassing op diensten die geheim zijn verklaard of waarvan de uitvoering overeenkomstig de in de betrokken Lid-Staat geldende wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen met bijzondere veiligheidsmaatregelen gepaard moet gaan of wanneer de bescherming van de fundamentele belangen van die Staat zulks vereist.

Artikel 5

Deze richtlijn is niet van toepassing op overheidsopdrachten waarvoor andere procedureregels gelden en die worden geplaatst:

- a) krachtens een tussen een Lid-Staat en een of meer derde landen gesloten internationale overeenkomst betreffende diensten die bestemd zijn voor de gemeenschappelijke verwezenlijking of exploitatie van een project door de ondertekenende Staten; elke overeenkomst wordt ter kennis gebracht van de Commissie, die overleg kan plegen in het bij Besluit 71/306/EEG ⁽¹⁾ ingestelde Raadgevend Comité inzake overheidsopdrachten;
- b) op grond van een in verband met de legering van strijdkrachten gesloten internationale overeenkomst betreffende ondernemingen in een Lid-Staat of in een derde land;
- c) volgens de specifieke procedure van een internationale organisatie.

Artikel 6

De bepalingen van deze richtlijn zijn niet van toepassing op overheidsopdrachten voor dienstverlening die worden gegund aan een instantie, die zelf een aanbestedende dienst is in de zin van artikel 1, onder b), op basis van een alleenrecht dat zij uit hoofde van bekendgemaakte wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen geniet, op voorwaarde dat deze bepalingen verenigbaar zijn met het Verdrag.

Artikel 7

1. Deze richtlijn is van toepassing op opdrachten voor dienstverlening waarvan de geschatte waarde ten minste 200 000 ecu, exclusief BTW, bedraagt.
2. Met het oog op de raming van het bedrag van de opdracht vermeldt de aanbestedende dienst de

⁽¹⁾ PB nr. L 185 van 16. 8. 1971, blz. 15. Besluit gewijzigd bij Besluit 77/63/EEG (PB nr. L 13 van 15. 1. 1977, blz. 15).

geraamde totale vergoeding van de dienstverlener, rekening houdend met het bepaalde in de leden 3 tot en met 8.

3. De keuze van de ramingsmethode mag niet bedoeld zijn om toepassing van deze richtlijn te ontgaan. Evenmin mag een aanbesteding voor een bepaald bedrag aan diensten worden opgesplitst om toepassing van deze richtlijn te ontgaan.

4. Bij het ramen van het bedrag van een opdracht voor de onderstaande soorten diensten worden — voor zover van toepassing — in aanmerking genomen:

- voor verzekeringsdiensten, de te betalen premie;
- voor bankdiensten en andere financiële diensten, honoraria, provisies en rente, alsmede andere vormen van beloning;
- voor opdrachten die betrekking hebben op ontwerpen, het te betalen honorarium of de te betalen provisie.

Wanneer een dienst wordt verdeeld in percelen voor elk waarvan een opdracht is geplaatst, wordt de waarde van elk perceel in aanmerking genomen om te beoordelen of het bovengenoemde bedrag is bereikt.

Wanneer de waarde van de percelen gelijk is aan of meer bedraagt dan dat bedrag, zijn de bepalingen van deze richtlijn van toepassing op alle percelen. De aanbestedende diensten mogen van het bepaalde in lid 1 afwijken voor percelen waarvan de geraamde waarde, exclusief BTW, minder dan 80 000 ecu bedraagt, mits het samengestelde bedrag van de percelen waarvoor is afgeweken niet meer beloopt dan 20 % van de totale waarde van alle percelen.

5. In het geval van opdrachten waarvoor geen totale prijs is vastgesteld, geldt voor het geraamde bedrag van de opdracht de volgende berekeningsgrondslag:

- bij opdrachten met een vaste looptijd die gelijk is aan of korter dan 48 maanden, de totale waarde voor de gehele looptijd;
- bij opdrachten voor onbepaalde duur of waarvan de looptijd langer is dan 48 maanden, het maandelijks te betalen bedrag vermenigvuldigd met 48.

6. In het geval van opdrachten die met een zekere regelmaat worden verleend of die zijn bestemd om gedurende een bepaalde periode te worden herhaald, moet voor de vaststelling van het bedrag van de opdracht als berekeningsgrondslag worden genomen:

- het totale reële bedrag van alle tijdens het voorafgaande boekjaar of tijdens de voorafgaande twaalf maanden voor dezelfde categorie van diensten geplaatste soortgelijke opdrachten, indien mogelijk gecorrigeerd op grond van verwachte wijzigingen

in hoeveelheid of waarde gedurende de twaalf maanden volgende op het eerste contract, of

- het geraamde totale bedrag van de contracten over de twaalf maanden volgende op de eerste prestatie of, indien deze meer dan twaalf maanden bedraagt, over de volledige looptijd van het contract.

7. Indien in een voorgenomen opdracht optiebedingen worden vermeld, dient voor de berekening van de waarde van de opdracht het hoogst toegestane maximumniveau, inclusief de optiebedingen, als grondslag te worden genomen.

8. De tegenwaarde van de drempels in nationale valuta wordt met ingang van 1 januari 1994 om de twee jaar herzien. Die tegenwaarden worden berekend op basis van de gemiddelde dagwaarde van die valuta, uitgedrukt in ecu, tijdens de 24 maanden die eindigen op de laatste dag van de maand augustus die voorafgaat aan de per 1 januari in werking tredende herziening. De tegenwaarden worden begin november in het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* gepubliceerd.

De in de vorige alinea beschreven berekeningsmethode wordt in beginsel twee jaar na de eerste toepassing ervan op initiatief van de Commissie door het Raadgevend Comité inzake overheidsopdrachten onderzocht.

TITEL II

Gedifferentieerde toepassing

Artikel 8

De opdrachten voor het verlenen van in bijlage IA vermelde diensten worden overeenkomstig de bepalingen van de titels III tot en met VI geplaatst.

Artikel 9

De opdrachten voor het verlenen van in bijlage IB vermelde diensten worden overeenkomstig de artikelen 14 en 16 geplaatst.

Artikel 10

De opdrachten die tegelijk betrekking hebben op in bijlage IA en in bijlage IB vermelde diensten, worden overeenkomstig de bepalingen van de titels III tot en met VI geplaatst indien de waarde van de in bijlage IA vermelde diensten hoger is dan die van de diensten welke in bijlage IB zijn vermeld en, zo niet, overeenkomstig de artikelen 14 en 16.

TITEL III

Keuze van de procedure voor het plaatsen van de opdracht; regels inzake prijsvragen voor ontwerpen

Artikel 11

1. Bij het plaatsen van overheidsopdrachten voor dienstverlening passen de aanbestedende diensten de

in artikel 1, onder d), e) en f), omschreven, aan deze richtlijn aangepaste procedures toe.

2. De aanbestedende diensten kunnen in de volgende gevallen hun overheidsopdrachten voor dienstverlening plaatsen volgens een procedure van gunning via onderhandelingen, na voorafgaande bekendmaking van een aankondiging van opdracht:

- a) indien de inschrijvingen gedaan in het kader van een openbare of niet-openbare aanbestedingsprocedure onregelmatig zijn of indien daarop slechts inschrijvingen zijn gedaan die onaanvaardbaar zijn volgens de met de artikelen 23 tot en met 28 conforme nationale bepalingen, voor zover de oorspronkelijke voorwaarden van de opdracht niet wezenlijk worden gewijzigd. De aanbestedende dienst heeft in dat geval geen aankondiging van opdracht te publiceren, indien hij bij de gunning via onderhandelingen alle inschrijvers betreft die aan de criteria van de artikelen 29 tot en met 35 voldoen en die gedurende de voorafgaande openbare of niet-openbare aanbestedingsprocedure offertes hebben gedaan die aan de formele eisen van de aanbestedingsprocedure voldeden;
- b) in buitengewone gevallen, indien het diensten betreft waarvan de aard en de onzekere omstandigheden een voorafgaande vaststelling van de totale prijs niet mogelijk maken;
- c) wanneer, met name in het geval van intellectuele diensten en diensten in de zin van categorie 6 van bijlage IA, wegens de aard van de te verlenen diensten, de specificaties voor de opdracht niet voldoende nauwkeurig kunnen worden vastgesteld om de opdracht overeenkomstig de voorschriften inzake openbare of niet-openbare procedures door de keuze van de beste offerte te gunnen.

3. De aanbestedende diensten kunnen in de volgende gevallen hun overheidsopdrachten voor dienstverlening plaatsen volgens de procedure van gunning via onderhandelingen, zonder voorafgaande bekendmaking van een aankondiging van opdracht:

- a) indien in het kader van een openbare of niet-openbare aanbestedingsprocedure geen of geen geschikte inschrijvingen zijn gedaan, voor zover de oorspronkelijke voorwaarden van de opdracht niet wezenlijk worden gewijzigd, en de Commissie op haar verzoek een verslag wordt overgelegd;
- b) in geval van diensten die om technische of artistieke redenen of om redenen van bescherming van alleenrechten slechts aan een bepaalde dienstverlener kunnen worden toevertrouwd;
- c) in geval de opdracht voortvloeit uit een prijsvraag voor ontwerpen en volgens de toepasselijke voorschriften aan de winnaar of aan een van de winnaars van die prijsvraag moet worden gegund. In dit laatste geval moeten alle winnaars van de prijsvraag worden uitgenodigd tot de onderhandelingen;
- d) voor zover zulks strikt noodzakelijk is, in geval de termijnen voor de openbare of de niet-openbare procedure dan wel voor de procedure van gunning via onderhandelingen bedoeld in de artikelen 17 tot en met 20 wegens dwingende spoed, als gevolg

van gebeurtenissen die door de betrokken aanbestedende diensten niet konden worden voorzien, niet in acht kunnen worden genomen. De ter rechtvaardiging van de dwingende spoed ingeroepen omstandigheden mogen in geen geval aan de aanbestedende diensten te wijten zijn;

- e) voor aanvullende diensten die niet in het oorspronkelijke ontwerp of in het eerste contract waren opgenomen, maar die als gevolg van onvoorziene omstandigheden voor het verlenen van de daarin beschreven dienst noodzakelijk zijn geworden, op voorwaarde dat zij worden gegund aan degene die de laatstbedoelde dienst verricht:

- wanneer deze aanvullende diensten vanuit technisch of economisch oogpunt niet zonder overwegende bezwaren voor de aanbestedende diensten van de hoofdopdracht kunnen worden gescheiden, of

- wanneer deze diensten, hoewel zij van de uitvoering van de oorspronkelijke opdracht kunnen worden gescheiden, voor de vervolmaking ervan strikt noodzakelijk zijn.

De gezamenlijke geraamde waarde van de ter zake van aanvullende diensten geplaatste opdrachten mag echter niet hoger zijn dan 50 % van het bedrag van de hoofdopdracht;

- f) in geval van nieuwe diensten, bestaande uit de herhaling van soortgelijke diensten die door dezelfde aanbestedende diensten aan de met een eerste opdracht belaste dienstverlener worden toevertrouwd, mits deze diensten overeenstemmen met een basisproject dat het voorwerp vormde van een overeenkomstig de in lid 4 bedoelde procedures geplaatste eerste opdracht. De mogelijkheid om de procedure van gunning via onderhandelingen toe te passen, dient reeds bij het uitschrijven van de aanbesteding van de eerste verrichting te worden vermeld en het totale voor de volgende diensten geraamde bedrag wordt door de aanbestedende diensten in aanmerking genomen voor de toepassing van artikel 7. Tot deze procedure kan slechts worden overgegaan gedurende een periode van drie jaar volgende op de totstandkoming van de oorspronkelijke opdracht.

4. In alle andere gevallen maken de aanbestedende diensten voor het plaatsen van hun overheidsopdrachten voor dienstverlening gebruik van de openbare of van de niet-openbare procedure.

Artikel 12

1. De aanbestedende dienst deelt binnen een termijn van 15 dagen te rekenen vanaf de datum van ontvangst van het verzoek aan iedere afgewezen gegadigde of inschrijver op diens schriftelijk verzoek de redenen mede voor de afwijzing van zijn aanvraag tot deelneming of van zijn inschrijving op een aanbesteding en, in het geval van een inschrijving op een aanbesteding, de naam van de begunstigde.

2. De aanbestedende dienst deelt de gegadigden of inschrijvers op hun schriftelijk verzoek mede om welke redenen hij heeft besloten een opdracht waarvoor een oproep tot mededinging was gedaan niet te plaatsen of

de procedure opnieuw te beginnen. Hij stelt ook het Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen van dat besluit in kennis.

3. Over elke gegunde opdracht stellen de aanbestedende diensten een proces-verbaal op dat ten minste het volgende bevat:

- de naam en het adres van de aanbestedende dienst, het voorwerp en de waarde van de opdracht;
- de namen van de geselecteerde gegadigden of inschrijvers en de redenen voor die keuze;
- de namen van de uitgesloten gegadigden of inschrijvers en de redenen voor die uitsluiting;
- de naam van de begunstigde en de redenen voor de keuze van zijn offerte, alsmede, indien bekend, het gedeelte van de opdracht dat de begunstigde voornemens is aan derden in onderaanneming te geven;
- voor procedures van gunning via onderhandelingen, vermelding van de in artikel 11 genoemde omstandigheden die de toepassing van deze procedure rechtvaardigen.

Dit proces-verbaal, of de hoofdpunten ervan, worden de Commissie op haar verzoek toegezonden.

Artikel 13

1. Dit artikel is van toepassing op de prijsvragen voor ontwerpen georganiseerd in het kader van een procedure voor het plaatsen van opdrachten voor dienstverlening waarvan de geraamde waarde exclusief BTW ten minste de in artikel 7, lid 1, vermelde waarde bedraagt.

2. Dit artikel is van toepassing op alle prijsvragen voor ontwerpen waarvoor met het totale bedrag aan prijzengeld en betalingen aan deelnemers ten minste 200 000 ecu is gemoed.

3. De voorschriften voor het uitschrijven van een prijsvraag voor ontwerpen worden vastgesteld overeenkomstig de eisen van dit artikel en worden ter beschikking gesteld van degenen die belang stellen in deelneming aan de prijsvraag.

4. De toelating van deelnemers aan prijsvragen voor ontwerpen mag niet worden beperkt:

- tot het grondgebied van een Lid-Staat of een deel daarvan;
- op grond van het feit dat de deelnemers, ingevolge de wetgeving van de Lid-Staat waar de prijsvraag wordt uitgeschreven, natuurlijke personen dan wel rechtspersonen moeten zijn.

5. Bij prijsvragen met een beperkt aantal deelnemers stellen de aanbestedende diensten duidelijke en niet-discriminerende selectiecriteria vast. In alle gevallen moet het aantal kandidaten dat wordt uitgenodigd om aan de prijsvraag deel te nemen een daadwerkelijke mededinging waarborgen.

6. De jury bestaat uitsluitend uit natuurlijke personen die onafhankelijk zijn van de deelnemers aan de prijsvraag. Indien van de deelnemers aan een prijsvraag een bijzondere beroepskwalificatie wordt geëist, moet ten minste een derde van de juryleden diezelfde kwalificatie of een gelijkwaardige kwalificatie hebben.

De jury is autonoom in haar besluiten of adviezen. Haar besluiten of adviezen worden genomen, respectievelijk uitgebracht, op basis van anoniem voorgelegde projecten en uitsluitend op grond van de criteria vermeld in de in artikel 15, lid 3, bedoelde aankondiging.

TITEL IV

Gemeenschappelijke regels op technisch gebied

Artikel 14

1. De in bijlage II bedoelde technische specificaties worden in de algemene documenten of in de contractuele documenten die bij iedere opdracht behoren, opgenomen.

2. Onverminderd de verplichte nationale technische voorschriften, voor zover deze met het Gemeenschapsrecht verenigbaar zijn, worden deze technische specificaties door de aanbestedende dienst aangegeven door verwijzing naar de nationale normen ter omzetting van de Europese normen, door verwijzing naar Europese technische goedkeuringen of door verwijzing naar gemeenschappelijke technische specificaties.

3. Een aanbestedende dienst kan van lid 2 afwijken, indien:

- a) de normen, de Europese technische goedkeuringen of de gemeenschappelijke technische specificaties geen bepalingen bevatten inzake de vaststelling van overeenstemming of indien er geen technische middelen zijn om de overeenstemming van een produkt met deze normen, deze Europese technische goedkeuringen of deze gemeenschappelijke technische specificaties op bevredigende wijze vast te stellen;
- b) de toepassing van lid 2 afbreuk doet aan de toepassing van Richtlijn 86/361/EEG van de Raad van 24 juli 1986 betreffende de eerste fase van de wederzijdse erkenning van goedkeuringen van eindapparatuur voor telecommunicatie ⁽¹⁾ of van Beschikking 87/95/EEG van de Raad van 22 december 1986 betreffende de normalisatie op het gebied van de informatietechnologieën en de telecommunicatie ⁽²⁾ of van andere communautaire besluiten betreffende diensten of produkten op specifieke gebieden;

⁽¹⁾ PB nr. L 217 van 5. 8. 1986, blz. 21. Richtlijn gewijzigd bij Richtlijn 91/263/EEG (PB nr. L 128 van 23. 5. 1991, blz. 1).

⁽²⁾ PB nr. L 36 van 7. 2. 1987, blz. 31.

- c) de toepassing van de normen, Europese technische goedkeuringen of gemeenschappelijke technische specificaties de aanbestedende dienst verplicht tot het gebruik van produkten of van materiaal dat met de reeds door de aanbestedende dienst gebruikte apparatuur onverenigbaar is, dan wel tot buitensporig hoge kosten of tot onevenredig grote technische moeilijkheden leidt; hij kan dit echter slechts doen in het kader van een welomschreven en schriftelijk vastgelegde strategie met het oog op overgang binnen een vastgestelde termijn naar Europese normen, Europese technische goedkeuringen of gemeenschappelijke technische specificaties;
- d) het betrokken project werkelijk innoverend is, waardoor het gebruik van bestaande normen, Europese technische goedkeuringen of gemeenschappelijke technische specificaties niet dienstig zou zijn.

4. Aanbestedende diensten die van lid 3 gebruik maken, vermelden, wanneer enigszins mogelijk, de redenen daarvoor in de in het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* bekendgemaakte aankondiging van opdracht of in het bestek en in elk geval in hun interne documentatie; zij verstrekken deze informatie desgevraagd aan de Lid-Staten en aan de Commissie.

5. Indien ter zake geen Europese normen, Europese technische goedkeuringen of gemeenschappelijke technische specificaties bestaan:

- a) worden de technische specificaties omschreven door verwijzing naar de nationale technische specificaties waarvan is erkend dat zij aan de wezenlijke voorschriften van de Gemeenschapsrichtlijnen inzake de technische harmonisatie voldoen, volgens de in die richtlijnen bepaalde procedures en met name volgens die van Richtlijn 89/106/EEG (1);
- b) kunnen de technische specificaties worden omschreven door verwijzing naar de nationale technische specificaties inzake het ontwerpen, het berekenen en het uitvoeren van het werk en het gebruik van de produkten;
- c) kunnen de technische specificaties worden omschreven door verwijzing naar andere documenten.

In dit geval dient in volgorde van voorkeur te worden verwezen naar:

- i) nationale normen ter omzetting van de door het land van de aanbestedende dienst aanvaarde internationale normen;
- ii) andere nationale normen en nationale technische goedkeuringen van het land van de aanbestedende dienst;

iii) iedere andere norm.

6. Tenzij dergelijke specificaties door het voorwerp van de opdracht zijn gerechtvaardigd, verbieden de Lid-Staten het opnemen in de contractbepalingen die voor een bepaalde opdracht gelden, van technische specificaties die produkten van een bepaald fabrikaat of van een bepaalde herkomst dan wel bijzondere werkwijzen vermelden, waardoor bepaalde dienstverleners worden begunstigd of uitgeschakeld. Het is met name verboden merken, octrooien of typen, of een bepaalde oorsprong of produktie aan te duiden. Een dergelijke aanduiding, vergezeld van de vermelding „of daarmee overeenstemmend”, is evenwel toegestaan wanneer het de aanbestedende diensten niet mogelijk is door middel van voldoende nauwkeurige en voor alle betrokkenen begrijpelijke technische specificaties het voorwerp van de opdracht te omschrijven.

TITEL V

Gemeenschappelijke regels voor de bekendmaking

Artikel 15

1. De aanbestedende diensten maken zo spoedig mogelijk na het begin van het begrotingsjaar via een enuntiatieve aankondiging voor elke in bijlage IA opgenomen categorie van diensten de totale behoefte bekend die zij voornemens zijn in de loop van de komende twaalf maanden door middel van opdrachten te dekken, indien het geraamde totale bedrag, het in artikel 7 bepaalde in aanmerking genomen, ten minste 750 000 ecu bedraagt.

2. De aanbestedende diensten die een overheidsopdracht voor dienstverlening wensen te plaatsen volgens een openbare of een niet-openbare procedure dan wel, onder de in artikel 11 vastgestelde voorwaarden, volgens een procedure van gunning via onderhandelingen, geven hun voornemen hiertoe te kennen in een aankondiging.

3. De aanbestedende diensten die een prijsvraag voor ontwerpen wensen uit te schrijven, geven hun voornemen hiertoe te kennen in een aankondiging.

Artikel 16

1. De aanbestedende diensten die een overheidsopdracht hebben gegund of een prijsvraag voor ontwerpen hebben uitgeschreven, zenden een aankondiging betreffende de uitslag van de aanbestedingsprocedures aan het Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen.

2. De aankondigingen worden bekendgemaakt:

- voor overheidsopdrachten voor in bijlage IA opgenomen diensten, overeenkomstig de artikelen 17 tot en met 20;
- voor prijsvragen voor ontwerpen, overeenkomstig artikel 17.

3. Met betrekking tot overheidsopdrachten voor in bijlage IB opgenomen diensten vermeldt de aanbestedende dienst:

(1) PB nr. L 40 van 11. 2. 1989, blz. 12.

dende dienst in de aankondiging of hij met de bekendmaking daarvan instemt.

4. De Commissie stelt de regels vast voor de opstelling van periodieke verslagen aan de hand van de in lid 3 genoemde aankondigingen alsmede voor de bekendmaking van die verslagen volgens de in artikel 40, lid 3, vastgestelde procedure.

5. Voor zover openbaarmaking van de gegevens over de opdracht toepassing van de wet in de weg zou staan, in strijd zou zijn met het openbaar belang, de rechtmatige commerciële belangen van een overheids- of particuliere onderneming zou kunnen schaden of afbreuk zou kunnen doen aan de eerlijke mededinging tussen dienstverleners, behoeven deze gegevens niet te worden bekendgemaakt.

Artikel 17

1. De aankondigingen worden opgesteld overeenkomstig de in de bijlagen III en IV opgenomen modellen en geven de daarin gevraagde inlichtingen nauwkeurig weer. De aanbestedende diensten mogen geen andere eisen stellen dan die genoemd in de artikelen 31 en 32, wanneer zij inlichtingen vragen betreffende de economische en technische eisen die zij aan dienstverleners stellen voor hun selectie (punt 13 van bijlage IIIB, punt 13 van bijlage IIIC en punt 12 van bijlage IIID).

2. De aankondigingen worden door de aanbestedende dienst zo snel mogelijk en langs de meest passende kanalen toegezonden aan het Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen. Bij de in artikel 20 bedoelde versnelde procedure worden de aankondigingen per telexbericht, telegram of telefax verzonden.

De aankondiging bedoeld in artikel 15, lid 1, wordt zo spoedig mogelijk na het begin van elk begrotingsjaar verzonden.

De in artikel 16, lid 1, bedoelde aankondiging wordt uiterlijk 48 dagen na de gunning van de betrokken opdracht of de afsluiting van de betrokken prijsvraag verzonden.

3. De in artikel 15, lid 1, en artikel 16, lid 1, bedoelde aankondigingen worden in extenso bekendgemaakt in het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* en via de TED-databank in de officiële talen van de Gemeenschappen, waarbij alleen de tekst in de oorspronkelijke taal authentiek is.

4. De in artikel 15, leden 2 en 3, bedoelde aankondigingen worden in extenso in de oorspronkelijke taal bekendgemaakt in het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* en via de TED-databank. Een samenvatting met de belangrijkste gegevens van de verschillende aankondigingen wordt in de andere officiële talen van de Gemeenschappen gepubliceerd, waarbij alleen de tekst in de oorspronkelijke taal authentiek is.

5. Het Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen maakt de aankondigingen uiterlijk twaalf dagen na toezending bekend. Bij de in artikel 20 bedoelde versnelde procedure wordt deze termijn verkort tot vijf dagen.

6. De bekendmaking in de officiële publikatiebladen of in de pers van het land van de aanbestedende dienst mag niet plaatsvinden vóór de datum van verzending aan het Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen en moet deze laatste datum vermelden. Zij mag geen andere gegevens bevatten dan die welke in het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* worden bekendgemaakt.

7. De aanbestedende diensten moeten de datum van verzending kunnen aantonen.

8. De kosten van bekendmaking van de aankondigingen van opdrachten in het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* komen voor rekening van de Gemeenschappen. De tekst van deze aankondiging mag niet meer dan één bladzijde van het Publikatieblad beslaan, hetgeen overeenkomt met ongeveer 650 woorden. Ieder nummer van het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* waarin een of meer aankondigingen zijn opgenomen, bevat tevens het model of de modellen waarnaar de bekendgemaakte aankondiging(en) verwijst (verwijzen).

Artikel 18

1. Bij openbare procedures wordt de termijn voor de ontvangst van de aanbiedingen door de aanbestedende diensten vastgesteld op ten minste 52 dagen, te rekenen vanaf de datum van verzending van de aankondiging.

2. De in lid 1 bedoelde termijn voor de ontvangst van de aanbiedingen kan worden verkort tot 36 dagen, indien de aanbestedende diensten de in artikel 15, lid 1, bedoelde aankondiging, opgesteld overeenkomstig het model in bijlage IIIA, in het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* hebben bekendgemaakt.

3. Voor zover daarom tijdig is verzocht, moeten de aanbestedende diensten of de bevoegde diensten de dienstverleners binnen zes dagen na de ontvangst van dit verzoek de bestekken en aanvullende stukken toezenden.

4. Voor zover daarom tijdig is verzocht, dienen nadere inlichtingen over het bestek door de aanbestedende diensten te worden verstrekt uiterlijk zes dagen vóór het verstrijken van de termijn waarbinnen de inschrijvingen worden ingewacht.

5. Indien de bestekken en de aanvullende stukken of nadere inlichtingen wegens hun omvang niet kunnen worden verstrekt binnen de in de leden 3 en 4 gestelde termijnen of indien de inschrijvingen slechts na een bezichtiging op de plaats zelf of na inzage ter plaatse van de bij het bestek behorende stukken kunnen wor-

den gedaan, dienen de in de leden 1 en 2 bepaalde termijnen dienovereenkomstig te worden verlengd.

Artikel 19

1. Bij niet-openbare procedures en procedures van gunning via onderhandelingen in de zin van artikel 11, lid 2, wordt de termijn voor de ontvangst van de aanvragen tot deelneming door de aanbestedende diensten vastgesteld op ten minste 37 dagen, te rekenen vanaf de datum van verzending van de aankondiging.

2. De aanbestedende diensten nodigen de daartoe uitgekozen gegadigden gelijktijdig en schriftelijk uit tot het doen van een aanbidding. Bij de uitnodigingsbrief moeten het bestek en de aanvullende stukken worden ingesloten. De brief bevat ten minste:

- a) in voorkomend geval, het adres van de dienst waar het bestek en de aanvullende stukken kunnen worden aangevraagd en de uiterste datum voor deze aanvraag, alsmede het eventueel ter verkrijging van deze stukken te betalen bedrag en de wijze van betaling daarvan;
- b) de uiterste datum voor de ontvangst van de aanbiedingen, het adres waar deze moeten worden ingediend en de taal of talen waarin zij moeten worden gesteld;
- c) een verwijzing naar de bekendgemaakte aankondiging;
- d) de aanduiding van de stukken die eventueel moeten worden bijgesloten, hetzij ter staving van de door de gegadigde overeenkomstig artikel 17, lid 1, verstrekte controleerbare verklaringen, hetzij ter aanvulling van de in dit zelfde artikel vermelde inlichtingen en zulks onder dezelfde voorwaarden als gesteld in de artikelen 31 en 32;
- e) de gunningscriteria, indien deze niet in de aankondiging zijn vermeld.

3. Bij niet-openbare procedures bedraagt de door de aanbestedende diensten vast te stellen termijn voor de ontvangst van de aanbiedingen ten minste 40 dagen, te rekenen vanaf de datum waarop de schriftelijke uitnodiging is verzonden.

4. De in lid 3 bedoelde termijn voor de ontvangst van de aanbiedingen kan worden verkort tot 26 dagen, indien de aanbestedende diensten de in artikel 15, lid 1, bedoelde aankondiging, opgesteld overeenkomstig het model in bijlage IIIA, in het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* hebben bekendgemaakt.

5. De aanvragen tot deelneming aan een procedure voor plaatsing van een opdracht kunnen per brief, telegram, telexbericht of telefax dan wel telefonisch geschieden. In de laatste vier gevallen moeten zij worden bevestigd per brief die wordt verzonden vóór het verstrijken van de in lid 1 bedoelde termijn.

6. Nadere inlichtingen over het bestek, voor zover tijdig aangevraagd, dienen door de aanbestedende diensten te worden verstrekt uiterlijk zes dagen vóór het verstrijken van de termijn waarbinnen de inschrijvingen worden ingewacht.

7. Indien de inschrijvingen slechts na een bezichtiging op de plaats zelf of na inzage ter plaatse van de bij het bestek behorende stukken kunnen worden gedaan, dienen de in de leden 3 en 4 bepaalde termijnen dienovereenkomstig te worden verlengd.

Artikel 20

1. Wanneer het om dringende redenen onmogelijk is de in artikel 19 voorgeschreven termijnen in acht te nemen, kunnen de aanbestedende diensten de hierna vastgestelde verkorte termijnen toepassen:

- a) een termijn voor de ontvangst van de aanvragen tot deelneming, die niet minder mag bedragen dan 15 dagen, te rekenen vanaf de datum waarop de aankondiging is verzonden;
- b) een termijn voor de ontvangst van de aanbiedingen, die niet minder mag bedragen dan tien dagen, te rekenen vanaf de datum van de uitnodiging.

2. Voor zover tijdig aangevraagd, dienen nadere inlichtingen over het bestek door de aanbestedende diensten te worden verstrekt uiterlijk vier dagen vóór het verstrijken van de termijn waarbinnen de inschrijvingen worden ingewacht.

3. De aanvragen tot deelneming aan de aanbesteding en de uitnodigingen tot inzending van een aanbidding moeten langs de snelst mogelijke kanalen geschieden. Indien de aanvragen tot deelneming aan de aanbesteding per telegram, telexbericht of telefax dan wel telefonisch geschieden, dienen zij te worden bevestigd per brief die wordt verzonden vóór het verstrijken van de in lid 1 bedoelde termijn.

Artikel 21

De aanbestedende diensten kunnen in het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* aankondigingen bekendmaken betreffende overheidsopdrachten voor dienstverlening, die niet onderworpen zijn aan de in deze richtlijn verplicht gestelde bekendmaking.

Artikel 22

De nadere regels betreffende het opstellen, het verzenden, de ontvangst, de vertaling, de collecte en de verspreiding van de in de artikelen 15, 16 en 17 vermelde aankondigingen, de in artikel 16, lid 4, en artikel 39 bedoelde statistische overzichten en de in de bijlagen IA en IB genoemde indeling, alsmede de verwijzing in de aankondigingen naar bepaalde nomenclatuurposten binnen de in de bijlagen IA en IB opgenomen catego-

rieën van diensten kunnen worden gewijzigd volgens de in artikel 40, lid 3, vastgestelde procedure.

TITEL VI

HOOFDSTUK 1

Gemeenschappelijke regels inzake de deelneming

Artikel 23

De gunning geschiedt, met inachtneming van artikel 24, op de grondslag van de in hoofdstuk 3 vervatte criteria, nadat de geschiktheid van de dienstverleners die niet uit hoofde van artikel 29 zijn uitgesloten, door de aanbestedende diensten is nagegaan overeenkomstig de in de artikelen 31 en 32 vermelde criteria.

Artikel 24

1. Wanneer voor de gunning van een opdracht het criterium van de economisch voordeligste aanbieder wordt gehanteerd, mogen de aanbestedende diensten de door een inschrijver voorgestelde varianten in overweging nemen voor zover die aan de door deze aanbestedende diensten gestelde minimumeisen voldoen. De aanbestedende diensten vermelden in het bestek aan welke voorwaarden deze varianten ten minste moeten voldoen, alsmede hoe zij moeten worden ingediend. Zij geven in de aankondiging van de opdracht aan of varianten niet zijn toegestaan.

De aanbestedende diensten mogen een ingediende variant niet verwerpen uitsluitend omdat deze is opgesteld met gebruikmaking van technische specificaties die zijn omschreven door verwijzing naar nationale normen ter omzetting van Europese normen, naar Europese technische goedkeuringen, naar de in artikel 14, lid 2, bedoelde gemeenschappelijke technische specificaties of naar de in artikel 14, lid 5, onder a) en b), bedoelde nationale technische specificaties.

2. Aanbestedende diensten die overeenkomstig lid 1 varianten hebben toegestaan, mogen een variant niet verwerpen uitsluitend omdat zij, indien zij werd gekozen, veeleer tot een opdracht voor leveringen dan tot een overheidsopdracht voor dienstverlening in de zin van deze richtlijn zou leiden.

Artikel 25

In het bestek kan de aanbestedende dienst de inschrijver verzoeken in zijn offerte aan te geven welk gedeelte van de opdracht hij eventueel voornemens is aan derden in onderaanneming te geven.

Deze mededeling laat de vraag naar de aansprakelijkheid van de hoofddienstverlener onverlet.

Artikel 26

1. Combinaties of consortiums van dienstverleners mogen inschrijven. Van deze consortiums of combina-

ties mag niet worden verlangd dat zij met het oog op de inschrijving een bepaalde rechtsvorm aannemen, doch dit kan wel van een combinatie of een consortium worden geëist wanneer de opdracht daaraan is gegund.

2. Gegadigden of inschrijvers die krachtens de wetgeving van de Lid-Staat waarin zij zijn gevestigd, gerechtigd zijn de betrokken diensten te verlenen, mogen niet worden afgewezen louter op grond van het feit dat zij krachtens de wetgeving van de Lid-Staat waarin de opdracht wordt gegund, een natuurlijke persoon dan wel een rechtspersoon zouden moeten zijn.

3. Van rechtspersonen kan echter worden verlangd dat zij in de inschrijving of in het verzoek tot deelneming de namen en de beroepskwalificaties vermelden van de personen die met het verlenen van de dienst worden belast.

Artikel 27

1. Bij niet-openbare procedures en bij procedures van gunning via onderhandelingen kiezen de aanbestedende diensten uit degenen die aan de in de artikelen 29 tot en met 35 gestelde eisen voldoen en aan de hand van de over de eigen situatie van de dienstverlener verstrekte gegevens en de gegevens en bescheiden die nodig zijn voor de beoordeling van de technische en economische minimumeisen waaraan deze moet voldoen, de gegadigden die zij zullen uitnodigen om in te schrijven of deel te nemen aan de onderhandelingen.

2. Wanneer aanbestedende diensten een opdracht plaatsen volgens de niet-openbare procedure, mogen zij een minimum en een maximum aangeven waartussen het aantal dienstverleners zich zal situeren dat zij voornemens zijn aan te zoeken. Dit minimumaantal en dit maximumaantal worden dan aangegeven in de aankondiging. Deze aantallen hangen af van de aard van de te verlenen dienst. Het minimumaantal mag niet minder bedragen dan vijf. Het maximumaantal kan worden vastgesteld op 20.

Het aantal gegadigden dat mag inschrijven, moet in ieder geval groot genoeg zijn om een werkelijke mededinging te garanderen.

3. Wanneer aanbestedende diensten in de gevallen bedoeld in artikel 11, lid 2, een opdracht plaatsen volgens de procedure van gunning via onderhandelingen, mag het aantal gegadigden dat tot de onderhandelingen wordt toegelaten, niet kleiner zijn dan drie, voor zover er voldoende geschikte gegadigden zijn.

4. Elke Lid-Staat ziet erop toe dat de aanbestedende diensten zich zonder discriminatie en onder dezelfde voorwaarden als die welke zij voor eigen onderdanen stellen, tot onderdanen van de andere Lid-Staten wenden die aan de vereisten voldoen.

Artikel 28

1. De aanbestedende dienst kan al dan niet op last van een Lid-Staat in het bestek aangeven bij welke dienst of diensten de inschrijvers de ter zake dienende informatie kunnen verkrijgen over de verplichtingen die ter zake van de arbeidsbescherming en de arbeidsvoorwaarden gelden in de Lid-Staat, de regio of de plaats waar de diensten worden verricht, en die van toepassing zijn op de diensten die tijdens de uitvoering van de opdracht op het werkterrein worden verricht.

2. De aanbestedende dienst die de in lid 1 vermelde informatie verstrekt, verzoekt de inschrijvers of degenen die aan een aanbestedingsprocedure deelnemen, aan te geven dat zij bij de voorbereiding van hun offerte rekening hebben gehouden met de verplichtingen die voor hen voortvloeien uit de bepalingen inzake arbeidsbescherming en arbeidsvoorwaarden die gelden op de plaats waar de dienst wordt verricht. Deze bepaling laat onverlet de toepassing van artikel 37 inzake de verificatie van abnormaal lage offertes.

HOOFDSTUK 2**Criteria voor de kwalitatieve selectie***Artikel 29*

Van deelneming aan een opdracht kan worden uitgesloten iedere dienstverlener:

- a) die in staat van faillissement, vereffening, surséance van betaling of akkoord verkeert, dan wel zijn werkzaamheden heeft gestaakt of in een andere soortgelijke toestand verkeert ingevolge een gelijkaardige procedure van de nationale wettelijke regeling;
- b) wiens faillissement is aangevraagd of tegen wie een procedure van vereffening of surséance van betaling of akkoord dan wel een andere soortgelijke procedure die in de nationale wettelijke regeling is voorzien, aanhangig is gemaakt;
- c) die bij een rechterlijke beslissing die kracht van gewijsde heeft, veroordeeld is geweest voor een delict dat de beroepsmoraliteit van de dienstverlener in het gedrang brengt;
- d) die in de uitoefening van zijn beroep een ernstige fout heeft begaan, vastgesteld op elke grond die de aanbestedende diensten aannemelijk kunnen maken;
- e) die niet aan zijn verplichtingen heeft voldaan ten aanzien van de betaling van de sociale-verzekeringsbijdragen overeenkomstig de wettelijke bepalingen van het land waar hij gevestigd is of van het land van de aanbestedende dienst;
- f) die niet aan zijn verplichtingen heeft voldaan ten aanzien van de betaling van zijn belastingen overeenkomstig de wettelijke bepalingen van het land van de aanbestedende dienst;

- g) die zich in ernstige mate schuldig heeft gemaakt aan valse verklaringen bij het verstrekken van de inlichtingen die overeenkomstig dit hoofdstuk kunnen worden verlangd of die deze inlichtingen niet heeft verstrekt.

Indien de aanbestedende dienst van de dienstverlener het bewijs verlangt dat hij niet in een van de onder a), b), c), e) of f) genoemde omstandigheden verkeert, aanvaardt deze dienst als voldoende bewijs:

- voor a), b) of c), een uittreksel uit zijn strafregister of, bij ontbreken daarvan, een gelijkwaardig document, afgegeven door een gerechtelijke of overheidsinstantie van het land van oorsprong of van herkomst, waaruit blijkt dat aan deze eisen is voldaan;
- voor e) of f), een door een bevoegde instantie van de betrokken Lid-Staat verstrekt getuigschrift.

Indien geen zodanig document of getuigschrift door het betrokken land wordt afgegeven, kan dit worden vervangen door een verklaring die door de betrokkene onder ede is afgelegd ten overstaan van een gerechtelijke of overheidsinstantie, een notaris of een bevoegde beroepsorganisatie van het land van oorsprong of herkomst.

De Lid-Staten wijzen binnen de in artikel 44 bedoelde termijn de instanties en organisaties aan die voor de afgifte van de bedoelde documenten en getuigschriften bevoegd zijn en stellen de overige Lid-Staten en de Commissie daarvan onverwijld in kennis.

Artikel 30

1. Indien de gegadigden voor een overheidsopdracht voor dienstverlening of de inschrijvers over een bijzondere vergunning moeten beschikken of indien zij lid moeten zijn van een bepaalde organisatie om in hun land van herkomst de dienst in kwestie te kunnen verrichten, kan de aanbestedende dienst verlangen dat zij aantonen dat zij over deze vergunning beschikken of lid zijn van de bedoelde organisatie.

2. Iedere gegadigde of inschrijver kan worden verzocht, aan te tonen dat hij volgens de eisen die gelden in het land waar hij is gevestigd, is ingeschreven in het beroepsregister of in het handelsregister, of een verklaring onder ede of een attest te verstrekken, als bedoeld in lid 3.

3. De bedoelde beroeps- of handelsregisters, verklaringen of attesten zijn:

- voor België: het „Handelsregister — Registre du commerce” en de „Beroepsorden — Ordres professionnels”;
- voor Denemarken: de „Erhvervs- og Selskabsstyrelsen”;
- voor Duitsland: het „Handelsregister”, de „Handwerksrolle” en het „Vereinsregister”;

- voor Griekenland: de dienstverlener kan worden verzocht om een verklaring onder ede ten overstaan van een notaris betreffende de uitoefening van het betrokken beroep; in de in de geldende wettelijke regeling bepaalde gevallen, voor het verrichten van de in bijlage IA vermelde diensten voor onderzoek, het beroepsregister „Μητρώο Μελετητών”, alsmede „Μητρώο Γραφείων Μελετών”;
- voor Spanje: het „Registro central de empresas consultoras y de servicios del ministerio de Economía y Hacienda”;
- voor Frankrijk: het „Registre du commerce” en het „Répertoire des métiers”;
- voor Italië: het „Registro della Camera di commercio, industria, agricoltura e artigianato” of het „Registro delle commissioni provinciali per l'artigianato” of het „Consiglio nazionale degli ordini professionali”;
- voor Luxemburg: het „Registre aux firmes” en de „Rôle de la Chambre des métiers”;
- voor Nederland: het „Handelsregister”;
- voor Portugal: het „Registro Nacional das Pessoas Colectivas”;
- voor het Verenigd Koninkrijk en voor Ierland: de dienstverlener kan verzocht worden een attest van de „Registrar of Companies” of de „Registrar of Friendly Societies” over te leggen of, bij ontstentenis daarvan, een attest dat de betrokkene onder ede heeft verklaard het desbetreffende beroep uit te oefenen in het land waar hij zich heeft gevestigd op een bepaalde plaats en onder een welbepaalde handelsnaam.

Artikel 31

1. In het algemeen kan de financiële en economische draagkracht van de dienstverlener worden aangetoond door een of meer van de volgende referenties:
 - a) passende bankverklaringen of het bewijs van een verzekering tegen beroepsrisico's;
 - b) overlegging van balansen of van uittreksels uit de balansen van de dienstverlener, indien de vennootschapswetgeving van het land waar de dienstverlener is gevestigd publikatie van de balans voorschrijft;
 - c) een verklaring betreffende de totale omzet en de omzet betreffende de diensten waarover de opdracht gaat, over de laatste drie boekjaren.
2. De aanbestedende dienst geeft in de aankondiging van opdracht of in de uitnodiging tot inschrijving de in lid 1 bedoelde referentie(s) aan die hij verlangt, evenals de andere referenties die moeten worden overgelegd.

3. Indien de dienstverlener om gegronde redenen niet in staat is de door de aanbestedende dienst gevraagde referenties over te leggen, kan hij zijn economische en financiële draagkracht aantonen door andere documenten die de aanbestedende dienst geschikt acht.

Artikel 32

1. De geschiktheid van dienstverleners om diensten te verrichten kan worden beoordeeld aan de hand van met name hun vakkundigheid, efficiency, ervaring en betrouwbaarheid.
2. De technische bekwaamheid van de dienstverlener kan op een of meer van de volgende manieren worden bewezen, afhankelijk van de aard, de hoeveelheid en het gebruik van de te verlenen diensten:
 - a) door studie- en beroepsdiploma's van de dienstverlener en/of van het stafpersoneel van de onderneming en in het bijzonder van degenen die met de dienstverlening zijn belast;
 - b) door overlegging van een lijst van de voornaamste diensten die de dienstverlener gedurende de afgelopen drie jaar heeft verricht, met vermelding van bedrag en datum en van de publiek- of privaatrechtelijke instanties waarvoor zij bestemd waren:
 - indien het diensten aan aanbestedende diensten betreft, worden de diensten aangetoond door certificaten die door de bevoegde autoriteit zijn opgesteld of goedgekeurd;
 - indien het gaat om diensten aan particulieren, worden de certificaten opgesteld door degene te wiens behoeve de diensten zijn verricht; bij ontstentenis daarvan is een verklaring van de dienstverlener toegelaten;
 - c) door opgave van de al dan niet tot de onderneming van de dienstverlener behorende technici of technische organen, in het bijzonder van die welke belast zijn met de kwaliteitscontrole;
 - d) door een verklaring betreffende de gemiddelde jaarlijkse personeelsbezetting van de onderneming van de dienstverlener en de omvang van haar staf gedurende de laatste drie jaar;
 - e) door een verklaring welke de outillage, het materieel en de technische uitrusting vermeldt, waarover de dienstverlener voor het verrichten van de diensten beschikt;
 - f) door een beschrijving van de maatregelen die de dienstverlener treft om kwaliteit te waarborgen en de mogelijkheden die hij biedt ten aanzien van ontwerpen en onderzoek;
 - g) wanneer de te verlenen diensten van complexe aard zijn of in uitzonderlijke gevallen voor een bijzonder doel vereist zijn, door middel van controle door de aanbestedende dienst of, namens de aanbestedende dienst, door een bevoegd officieel

orgaan van het land waar de dienstverlener is gevestigd, onder voorbehoud van de instemming van dat orgaan; deze controle heeft betrekking op de technische bekwaamheid van de dienstverlener en, indien nodig, de mogelijkheden die hij biedt ten aanzien van ontwerpen en onderzoek, alsmede de door hem getroffen maatregelen inzake kwaliteitscontrole;

- h) door opgave van het gedeelte van de opdracht dat de dienstverlener desgevallend voornemens is in onderaanneming te geven.

3. De aanbestedende dienst geeft in de aankondiging of in de uitnodiging tot inschrijving aan, welke referenties hij verlangt.

4. Bij het inwinnen van de in artikel 31 en in de leden 1, 2 en 3 van dit artikel bedoelde inlichtingen mag niet verder worden gegaan dan gezien de inhoud van de opdracht verantwoord is, en de aanbestedende dienst moet met de gerechtvaardigde belangen van de dienstverleners met betrekking tot de bescherming van hun fabrieks- of bedrijfsgeheimen rekening houden.

Artikel 33

Indien de aanbestedende dienst de overlegging verlangt van een door een onafhankelijke instantie opgestelde verklaring dat de dienstverlener aan bepaalde normen inzake kwaliteitsbewaking voldoet, dient deze te verwijzen naar kwaliteitsbewakingsregelingen die op de Europese normenreeks EN 29000 zijn gebaseerd en die zijn gecertificeerd door instanties die voldoen aan de Europese normenreeks EN 45000. De aanbestedende diensten erkennen gelijkwaardige verklaringen van in andere Lid-Staten gevestigde instanties. Zij aanvaarden eveneens andere bewijzen inzake gelijkwaardige maatregelen op het gebied van de kwaliteitsbewaking van dienstverleners die niet voor dergelijke verklaringen in aanmerking komen of die niet binnen de gestelde termijnen dergelijke verklaringen kunnen verkrijgen.

Artikel 34

Binnen de grenzen van de artikelen 29 tot en met 32, kunnen de aanbestedende diensten verlangen dat de dienstverlener de overgelegde getuigschriften en bescheiden aanvult of nader toelicht.

Artikel 35

1. De Lid-Staten waar officiële lijsten van erkende dienstverleners bestaan, dienen deze lijsten aan te passen aan artikel 29, onder a) tot en met d) en g), en de artikelen 30 tot en met 32.

2. De op een officiële lijst ingeschreven dienstverleners kunnen bij elke aanbesteding een door de bevoegde autoriteit afgegeven bewijs van inschrijving

aan de aanbestedende dienst overleggen. Op dit bewijs worden de referenties vermeld op grond waarvan de inschrijving op de lijst mogelijk was, alsmede de classificatie van deze lijst.

3. De door de bevoegde autoriteiten bevestigde inschrijving van de dienstverlener op een officiële lijst vormt ten aanzien van de aanbestedende diensten van de andere Lid-Staten slechts een vermoeden van met de classificatie van de dienstverlener overeenkomende geschiktheid voor de dienstverlening, wat betreft artikel 29, onder a) tot en met d) en g), artikel 30, artikel 31, onder b) en c), en artikel 32, onder a).

De gegevens welke uit de inschrijving op de officiële lijst kunnen worden afgeleid, mogen niet ter discussie worden gesteld. Niettemin kan, met betrekking tot de betaling van de bijdragen aan de sociale verzekering, bij elke aanbesteding een aanvullende verklaring van de ingeschreven dienstverleners worden verlangd.

De voorgaande bepalingen worden door de aanbestedende diensten van de andere Lid-Staten alleen toegepast op dienstverleners die zijn gevestigd in de Lid-Staat waar de officiële lijst is opgesteld.

4. Voor een eventuele inschrijving van dienstverleners uit andere Lid-Staten op een officiële lijst mogen geen andere bewijzen en verklaringen worden geëist dan die voor nationale dienstverleners en in geen geval andere dan die welke in de artikelen 29 tot en met 33 zijn bepaald.

5. De Lid-Staten waar officiële lijsten bestaan, delen de andere Lid-Staten het adres van de instantie mee waaraan verzoeken tot inschrijving kunnen worden gericht.

HOOFDSTUK 3

Gunningscriteria

Artikel 36

1. Onverminderd de nationale wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen betreffende de vergoeding voor bepaalde diensten, kunnen de criteria aan de hand waarvan de aanbestedende dienst een opdracht gunt, zijn:

- a) hetzij, indien gunning aan de inschrijver met de economisch voordeligste aanbieding plaatsvindt, verschillende criteria die variëren al naar gelang van de aard van de opdracht, zoals de kwaliteit, de technische waarde, de esthetische en functionele kenmerken, de klantenservice en technische bijstand, de datum van levering en de termijn voor levering of uitvoering, en de prijs;
- b) hetzij alleen de laagste prijs.

2. Indien de opdracht aan de inschrijver met de economisch voordeligste aanbieding moet worden gegund,

vermelden de aanbestedende diensten in het bestek of in de aankondiging van de opdracht de gunningscriteria die zij voornemens zijn te hanteren, zo mogelijk in afnemende volgorde van het belang dat eraan wordt gehecht.

Artikel 37

Indien voor een bepaalde opdracht aanbiedingen worden gedaan die in verhouding tot de te verrichten dienst abnormaal laag lijken, verzoekt de aanbestedende dienst, voordat hij deze aanbiedingen kan afwijzen, schriftelijk om de door hem dienstig geachte preciseringen over de samenstelling van de betrokken aanbidding en onderzoekt hij de samenstelling aan de hand van de ontvangsten toelichtingen.

De aanbestedende dienst kan toelichtingen in aanmerking nemen die verband houden met de opzet van de dienstverlening, de gekozen technische oplossingen, de uitzonderlijk gunstige omstandigheden waarvan de inschrijver kan profiteren voor het verrichten van de dienst of de originaliteit van het door de inschrijver voorgestelde ontwerp.

Indien in het bestek en de andere stukken is bepaald dat de opdracht aan de laagste inschrijver wordt gegund, is de aanbestedende dienst verplicht de Commissie mee te delen welke te laag beoordeelde aanbiedingen zijn afgewezen.

TITEL VII

Slotbepalingen

Artikel 38

De berekening van de termijnen geschiedt overeenkomstig Verordening (EEG, Euratom) nr. 1182/71 van de Raad van 3 juni 1971 houdende vaststelling van de regels die van toepassing zijn op termijnen, data en aanvangs- en vervaltijden ⁽¹⁾.

Artikel 39

1. Om de resultaten van de toepassing van de richtlijn te kunnen beoordelen, zenden de Lid-Staten de Commissie een statistisch overzicht van de door de aanbestedende diensten geplaatste opdrachten voor dienstverlening toe, uiterlijk op 31 oktober 1995 voor het voorafgaande jaar, en vervolgens om de twee jaar telkens op 31 oktober.

2. In dit overzicht worden met name het aantal en de waarde vermeld van de door iedere aanbestedende dienst of categorie van aanbestedende diensten gegunde opdrachten waarvan de waarde hoger is dan de drempel, zo mogelijk onderverdeeld naar procedure,

categorie van dienst en nationaliteit van de dienstverlener aan wie de opdracht is gegund, en, in geval van gunning via onderhandelingen, onderverdeeld overeenkomstig artikel 11, onder opgave van het aantal en de waarde van de aan elke Lid-Staat en aan derde landen gegunde opdrachten.

3. De Commissie bepaalt volgens de procedure van artikel 35, lid 3, de aard van de overeenkomstig deze richtlijn te verstrekken statistische gegevens.

Artikel 40

1. De Commissie wordt bijgestaan door het Raadgevend Comité inzake overheidsopdrachten, dat is ingesteld bij Besluit 71/306/EEG.

2. Met betrekking tot opdrachten voor het verlenen van telecommunicatiediensten (bijlage IA, categorie 5) wordt de Commissie eveneens bijgestaan door het Raadgevend Comité inzake opdrachten voor de telecommunicatiesector, dat is ingesteld bij Richtlijn 90/531/EEG.

3. In het kader van de in dit lid bedoelde procedure legt de vertegenwoordiger van de Commissie het comité een ontwerp voor van de te nemen maatregelen. Het comité brengt binnen een termijn die de voorzitter kan vaststellen al naar gelang van de urgentie van de materie advies uit over dit ontwerp, zo nodig door middel van een stemming.

Het advies wordt in de notulen opgenomen; voorts heeft iedere Lid-Staat het recht te verzoeken dat zijn standpunt in de notulen wordt opgenomen.

De Commissie houdt zoveel mogelijk rekening met het door het comité uitgebrachte advies. Zij brengt het comité op de hoogte van de wijze waarop zij rekening heeft gehouden met zijn advies.

4. De in de leden 1 en 2 bedoelde comités onderzoeken op initiatief van de Commissie of op verzoek van een Lid-Staat alle vraagstukken welke op de toepassing van deze richtlijn betrekking hebben.

Artikel 41

Artikel 1, lid 1, van Richtlijn 89/665/EEG ⁽²⁾ wordt vervangen door:

„1. De Lid-Staten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat, wat betreft de procedures voor het plaatsen van overheidsopdrachten die vallen onder de werkingssfeer van de Richtlijnen 71/305/EEG, 77/62/EEG en 92/50/EEG (*), tegen de door de aanbestedende diensten genomen besluiten doeltreffend en vooral zo snel mogelijk beroep kan worden ingesteld overeenkomstig het

⁽¹⁾ PB nr. L 124 van 8. 6. 1971, blz. 1.

⁽²⁾ PB nr. L 395 van 30. 12. 1989, blz. 33.

bepaalde in de volgende artikelen, met name artikel 2, lid 7, op grond van het feit dat door die besluiten het Gemeenschapsrecht inzake overheidsopdrachten of de nationale voorschriften waarin dat Gemeenschapsrecht is omgezet, geschonden zijn.

(*) PB nr. L 209 van 24. 7. 1992, blz. 1."

Artikel 42

1. In artikel 5 van Richtlijn 77/62/EEG wordt lid 1, onder c), vervangen door:

„c) De tegenwaarde van de drempels in nationale valuta en de drempel van de GATT-Overeenkomst uitgedrukt in ecu, worden in beginsel om de twee jaar herzien, te rekenen vanaf 1 januari 1988. Deze tegenwaarden worden berekend op grond van de gemiddelde dagwaarde van deze valuta in ecu, en van de ecu in SDR over de periode van 24 maanden die eindigt op de laatste dag van de maand augustus die onmiddellijk voorafgaat aan de eerste januari waarop de herziening van kracht wordt. Deze tegenwaarden worden in de eerste dagen van november bekendgemaakt in het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen*."

2. In artikel 4 bis van Richtlijn 71/305/EEG wordt lid 2 vervangen door:

„2. a) De tegenwaarde van de drempel in nationale valuta wordt in beginsel om de twee jaar herzien, te rekenen vanaf 1 januari 1992. Deze tegenwaarde wordt berekend op de grondslag van de gemiddelde dagwaarde van de genoemde valuta in ecu, over de periode van 24 maanden die eindigt op de laatste dag van de maand augustus die onmiddellijk voorafgaat aan de eerste januari waarop de herziening van kracht wordt. Deze tegenwaarden worden in de eerste dagen van november bekendgemaakt in het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen*.

b) De onder a) bedoelde berekeningsmethode wordt in beginsel twee jaar na de eerste

toepassing ervan op voorstel van de Commissie opnieuw bezien door het Raadgevend Comité inzake overheidsopdrachten."

Artikel 43

Uiterlijk drie jaar nadat de termijn waarover de Lid-Staten beschikken om zich naar deze richtlijn te voegen is verstreken, maakt de Commissie in nauwe samenwerking met de in artikel 40, leden 1 en 2, genoemde comités de voorlopige balans op van de toepassing van deze richtlijn, met bijzondere aandacht voor het effect van de toepassing van de richtlijn op de overheidsopdrachten voor de in bijlage IA opgenomen diensten en voor de bepalingen betreffende de technische normen. Zij onderzoekt met name de mogelijkheid om de richtlijn volledig toe te passen op overheidsopdrachten voor de andere, in bijlage IB opgenomen diensten en de gevolgen van de in eigen beheer verleende diensten voor de daadwerkelijke openstelling van de markt in de dienstensector. Zij doet de nodige voorstellen om deze richtlijn dienovereenkomstig aan te passen.

Artikel 44

1. De Lid-Staten doen de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in werking treden om vóór 1 juli 1993 aan deze richtlijn te voldoen. Zij stellen de Commissie daarvan onverwijld in kennis.

Wanneer de Lid-Staten deze bepalingen aannemen, wordt in die bepalingen naar de onderhavige richtlijn verwezen of wordt hiernaar verwezen bij de officiële bekendmaking van die bepalingen. De regels voor deze verwijzing worden vastgesteld door de Lid-Staten.

2. De Lid-Staten delen de Commissie de tekst mede van de voornaamste bepalingen van intern recht die zij op het onder deze richtlijn vallende gebied vaststellen.

Artikel 45

Deze richtlijn is gericht tot de Lid-Staten.

Gedaan te Luxemburg, 18 juni 1992.

Voor de Raad

De Voorzitter

Vitor MARTINS

BIJLAGE IA**Diensten in de zin van artikel 8**

Categorie	Benaming	CPC-indeling
1	Onderhouds- en reparatiediensten	6112, 6122, 633, 886
2	Diensten voor vervoer over land ⁽¹⁾ , met inbegrip van diensten voor vervoer per pantserwagen en koeriersdiensten, postvervoer uitgezonderd	712 (uitgezonderd 71235), 7512, 87304
3	Diensten voor luchtvervoer van passagiers en vracht, met uitzondering van postvervoer	73 (uitgezonderd 7321)
4	Postvervoer over land ⁽¹⁾ en door de lucht	71235, 7321
5	Telecommunicatiediensten ⁽²⁾	752
6	Financiële diensten: a) verzekeringsdiensten b) bankverrichtingen en diensten in verband met beleggingen ⁽³⁾	ex 81 812, 814
7	Computer- en aanverwante diensten	84
8	O & O-diensten ⁽⁴⁾	85
9	Diensten van accountancy, controle en boekhouding	862
10	Diensten voor marktonderzoek en peiling van de openbare mening	864
11	Diensten voor bedrijfsadviesing ⁽⁵⁾ en aanverwante diensten	865, 866
12	Bouwkundige diensten; technische en geïntegreerde technische diensten; diensten van stedenbouw en landschapsarchitectuur; diensten voor aanverwante technische en wetenschappelijke adviesing; diensten voor het uitvoeren van technische proeven en analyses	867
13	Advertentie- en reclamediensden	871
14	Diensten voor het schoonmaken van gebouwen en het beheer van onroerende goederen	874 82201 tot en met 82206
15	Uitgeverij- en drukkerijdiensten, in regie of op contractbasis	88442
16	Riolering en vuilophaaldiensten; afvalverwerking en aanverwante diensten	94

⁽¹⁾ Met uitzondering van de spoorwegdiensten, die vallen onder categorie 18.

⁽²⁾ Uitgezonderd spraaktelefonie-, telex-, radiotelefonie-, semafoon- en satellietdiensten.

⁽³⁾ Uitgezonderd financiële diensten betreffende de uitgifte, de aankoop, de verkoop en de overdracht van effecten of andere financiële instrumenten, en door de centrale banken verleende diensten.

⁽⁴⁾ Uitgezonderd diensten voor onderzoek en ontwikkeling andere dan die waarvan de resultaten in hun geheel toekomen aan de aanbestedende dienst voor gebruik ervan in de uitoefening van zijn eigen werkzaamheden, voor zover de dienstverlening volledig door de aanbestedende dienst wordt beloond.

⁽⁵⁾ Uitgezonderd diensten voor arbitrage en bemiddeling.

BIJLAGE 1B**Diensten in de zin van artikel 9**

Categorie	Benaming	CPC-indeling
17	Hotel- en restauratiediensten	64
18	Spoorwegvervoerdiensten	711
19	Vervoerdiensten over het water	72
20	Diensten voor ondersteunend en hulpvervoer	74
21	Diensten van juridische aard	861
22	Plaatsing van personeel en personeelsverschaffing	872
23	Opsporings- en bewakingsdiensten, uitgezonderd vervoer per pantserwagen	873 (uitgezonderd 87304)
24	Diensten voor onderwijs en beroepsonderwijs	92
25	Gezondheids- en sociale diensten	93
26	Diensten voor recreatie, cultuur en sport	96
27	Andere diensten	

BIJLAGE II**Definitie van enkele technische specificaties**

In de zin van deze richtlijn wordt verstaan onder:

1. „*technische specificatie*”: alle technische voorschriften, met name die welke zijn opgenomen in het bestek, die een omschrijving geven van de vereiste kenmerken van een werk, een materiaal, een produkt of een levering en aan de hand waarvan op objectieve wijze een werk, een materiaal, een produkt of een levering zodanig kan worden omschreven dat dit beantwoordt aan het gebruik waarvoor het door de aanbestedende dienst is bestemd. Deze voorschriften omvatten het niveau van kwaliteit en gebruiksgeschiktheid, veiligheid en afmetingen met inbegrip van de voorschriften voor het materiaal, het produkt of de levering inzake het systeem voor het waarborgen van de kwaliteit, de terminologie, de symbolen, de proefnemingen en proefnemingsmethoden, de verpakking en het merken of etiketteren. Zij omvatten eveneens de voorschriften voor het berekenen en het ontwerpen van het werk, de voorwaarden voor de proefnemingen, controle en oplevering van de werken, alsmede de bouwtechnieken of bouwwijzen en alle andere voorwaarden van technische aard die de aanbestedende dienst bij algemene dan wel bijzondere maatregel kan voorschrijven met betrekking tot de voltooide werken en tot de materialen of bestanddelen waaruit deze werken zijn samengesteld;
2. „*norm*”: technische specificatie die door een erkende normaliseringsinstelling voor herhaalde of voortdurende toepassing is goedgekeurd, waarvan de inachtneming in beginsel niet verplicht is;
3. „*Europese norm*”: norm die door het Europees Comité voor normalisatie (CEN) of het Europees Comité voor elektrotechnische normalisatie (Cenelec) als „Europese norm (EN)” of „harmonisatiebescheid (HD)” is goedgekeurd volgens de gemeenschappelijke regels van deze organisaties of die is goedgekeurd door het Europees Normalisatie-instituut voor de telecommunicatie (ETSI) als een „Europese telecommunicatienorm (NET)”;
4. „*Europese technische goedkeuring*”: op de bevinding dat aan de fundamentele voorschriften wordt voldaan, gebaseerde, gunstig uitvallende technische beoordeling waarbij een produkt geschikt wordt verklaard voor het gebruik voor bouwdoeleinden volgens zijn intrinsieke eigenschappen en de voor de toepassing en het gebruik ervan vastgestelde voorwaarden. De Europese technische goedkeuring wordt afgegeven door de te dien einde door de Lid-Staat erkende instelling;
5. „*gemeenschappelijke technische specificatie*”: de technische specificatie die volgens een door de Lid-Staten erkende procedure is opgesteld met het oog op een uniforme toepassing in alle Lid-Staten en die in het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen* is bekendgemaakt;
6. „*fundamentele voorschriften*”: voorschriften met betrekking tot de veiligheid, de gezondheid en andere aspecten van algemeen belang waaraan de werken kunnen voldoen.

BIJLAGE III**Modellen voor de aankondiging van overheidsopdrachten****A. Voorinformatie**

1. Naam, adres, telefoon-, telegram-, telex- en telefaxnummer van de aanbestedende dienst en, indien het een andere dienst betreft, van de dienst waar aanvullende inlichtingen kunnen worden verkregen.
2. Totaal van de voorgenomen opdrachten voor elk van de in bijlage IA opgenomen categorieën van diensten.
3. Beoogde datum van aanvang van de aanbestedingsprocedures, per categorie.
4. Overige inlichtingen.
5. Datum van verzending van de aankondiging.
6. Datum van ontvangst van de aankondiging door het Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen.

B. Openbare procedure

1. Naam, adres, telefoon-, telegram-, telex- en telefaxnummer van de aanbestedende dienst.
2. Categorie waartoe de dienst behoort, en beschrijving. CPC-indeling.
3. Plaats van levering.
4.
 - a) Vermelding of het verrichten van de dienst ingevolge wettelijke of bestuursrechtelijke voorschriften aan een bepaalde beroepsgroep is voorbehouden.
 - b) Verwijzing naar de relevante wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen.
 - c) Vermelding of rechtspersonen de namen en beroepskwalificaties van het personeel dat met het verrichten van de dienst wordt belast, dienen aan te geven.
5. Vermelding of dienstverleners voor een gedeelte van de betrokken diensten kunnen inschrijven.
6. In voorkomend geval, verbod op varianten.
7. Looptijd van de overeenkomst of termijn voor het voltooien van de dienst.
8.
 - a) Naam en adres van de dienst waar de ter zake dienende stukken kunnen worden aangevraagd.
 - b) Uiterste datum voor deze aanvraag.
 - c) In voorkomend geval, het ter verkrijging van genoemde stukken te betalen bedrag en de betalingswijze.
9.
 - a) Personen die bij de opening van de inschrijvingen worden toegelaten.
 - b) Dag, uur en plaats van de opening.
10. In voorkomend geval, de verlangde borgsommen en waarborgen.
11. De belangrijkste voorschriften voor financiering en betaling en/of verwijzingen naar de relevante teksten.
12. In voorkomend geval, de rechtsvorm die de combinatie of het consortium van dienstverleners waaraan de opdracht wordt gegund, moet aannemen.
13. Gegevens over de eigen situatie van de dienstverlener, alsmede gegevens en bescheiden om de technische en economische minimumeisen waaraan zij moeten voldoen, te kunnen beoordelen.

14. Termijn gedurende welke de inschrijver zijn aanbieding gestand moet doen.
15. De bij de gunning van de opdracht aan te leggen criteria en, indien mogelijk, hun rangorde. De naast de laagste prijs geldende criteria worden vermeld, voor zover zij niet in het bestek zijn opgenomen.
16. Overige inlichtingen.
17. Datum van verzending van de aankondiging.
18. Datum van ontvangst van de aankondiging door het Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen.

C. Niet-openbare procedure

1. Naam, adres, telefoon-, telegram-, telex- en telefaxnummer van de aanbestedende dienst.
2. Categorie waartoe de dienst behoort, en beschrijving. CPC-indeling.
3. Plaats van levering.
4.
 - a) Vermelding of het verrichten van de dienst ingevolge wettelijke of bestuursrechtelijke voorschriften aan een bepaalde beroepsgroep is voorbehouden.
 - b) Verwijzing naar de relevante wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen.
 - c) Vermelding of rechtspersonen de namen en beroepskwalificaties van het personeel dat met het verrichten van de dienst wordt belast, dienen op te geven.
5. Vermelding of dienstverleners voor een gedeelte van de betrokken diensten kunnen inschrijven.
6. Het beoogde aantal dienstverleners dat tot inschrijving zal worden uitgenodigd, of het minimum- en maximaantal.
7. In voorkomend geval, verbod op varianten.
8. Looptijd van de overeenkomst of termijn voor het voltooien van de dienst.
9. In voorkomend geval, de rechtsvorm die de combinatie of het consortium van dienstverleners waaraan de opdracht wordt gegund, moet aannemen.
10.
 - a) In voorkomend geval, de redenen waarom van de versnelde procedure gebruik wordt gemaakt.
 - b) Uiterste datum voor de ontvangst van de aanvragen tot deelneming.
 - c) Adres waar deze moeten worden ingediend.
 - d) Taal of talen waarin zij moeten worden gesteld.
11. Uiterste datum voor de verzending van de uitnodigingen tot inschrijving.
12. In voorkomend geval, de verlangde borgsommen en waarborgen.
13. Gegevens over de eigen situatie van de dienstverleners alsmede gegevens en bescheiden om de technische en economische minimeisen waaraan zij moeten voldoen, te kunnen beoordelen.
14. De bij de gunning van de opdracht aan te leggen criteria en, indien mogelijk, hun rangorde, voor zover deze niet zijn opgenomen in de uitnodiging tot inschrijving.
15. Overige inlichtingen.
16. Datum van verzending van de aankondiging.
17. Datum van ontvangst van de aankondiging door het Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen.

D. Procedure van gunning via onderhandelingen

1. Naam, adres, telefoon-, telegram-, telex- en telefaxnummer van de aanbestedende dienst.
2. Categorie waartoe de dienst behoort, en beschrijving. CPC-indeling.
3. Plaats van levering.
4.
 - a) Vermelding of het verrichten van de dienst ingevolge wettelijke of bestuursrechtelijke voorschriften aan een bepaalde beroepsgroep is voorbehouden.
 - b) Verwijzing naar de relevante wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen.
 - c) Vermelding of rechtspersonen de namen en beroepskwalificaties van het personeel dat met het verrichten van de dienst wordt belast, dienen op te geven.
5. Vermelding of dienstverleners voor een gedeelte van de betrokken diensten kunnen inschrijven.
6. Het beoogde aantal dienstverleners dat tot inschrijving zal worden uitgenodigd, of het minimum- en maximaantal.
7. In voorkomend geval, verbod op varianten.
8. Looptijd van de overeenkomst of termijn voor het voltooien van de dienst.
9. In voorkomend geval, de rechtsvorm die de combinatie of het consortium van dienstverleners waaraan de opdracht wordt gegund, moet aannemen.
10.
 - a) In voorkomend geval, de redenen waarom van de versnelde procedure gebruik wordt gemaakt.
 - b) Uiterste datum voor de ontvangst van de aanvragen tot deelneming.
 - c) Adres waar deze moeten worden ingediend.
 - d) Taal of talen waarin zij moeten worden gesteld.
11. In voorkomend geval, verlangde borgsommen en waarborgen.
12. Gegevens over de eigen situatie van de dienstverleners, alsmede gegevens en bescheiden om de technische en economische minimeisen waaraan zij moeten voldoen, te kunnen beoordelen.
13. In voorkomend geval, de namen en adressen van reeds door de aanbestedende dienst geselecteerde dienstverleners.
14. Overige inlichtingen.
15. Datum van verzending van de aankondiging.
16. Datum van ontvangst van de aankondiging door het Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen.
17. Data van voorgaande bekendmakingen in het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen*.

E. Gegunde opdrachten

1. Naam en adres van de aanbestedende dienst.
2. Wijze van aanbesteding. In het geval van een onderhandelingsprocedure zonder voorafgaande bekendmaking van een aankondiging van opdracht, de redenen waarom van die procedure gebruik is gemaakt (artikel 11, lid 3).
3. Categorie waartoe de dienst behoort, en beschrijving. CPC-indeling.
4. Datum van de gunning van de opdracht.

5. Gunningscriteria.
 6. Aantal ontvangen offertes.
 7. Naam en adres van de dienstverlener(s).
 8. Betaalde prijs of prijzen (minimum/maximum).
 9. In voorkomend geval, waarde en gedeelte van de overeenkomst dat aan derden in onderaanbesteding kan worden gegeven.
 10. Overige inlichtingen.
 11. Datum van bekendmaking van de aankondiging van de opdracht in het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen*.
 12. Datum van verzending van deze aankondiging.
 13. Datum van ontvangst van de aankondiging door het Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen.
 14. In het geval van opdrachten voor in bijlage IB opgenomen diensten, de instemming van de aanbestedende dienst met de bekendmaking van de aankondiging (artikel 16, lid 3).
-

*BIJLAGE IV**A. Aankondigingen van prijsvragen voor ontwerpen*

1. Naam, adres, telefoon-, telegram-, telex- en telefaxnummer van de aanbestedende dienst en van de dienst waar de ter zake dienende stukken kunnen worden verkregen.
2. Beschrijving van het project.
3. Aard van de wedstrijd: openbaar of niet-openbaar.
4. Bij openbare wedstrijden: uiterste datum voor de ontvangst van de ontwerpen.
5. Bij niet-openbare wedstrijden:
 - a) beoogd aantal deelnemers;
 - b) in voorkomend geval: namen van reeds geselecteerde deelnemers;
 - c) criteria voor deze selectie;
 - d) uiterste datum voor de ontvangst van de verzoeken tot deelneming.
6. In voorkomend geval, vermelding of de deelneming aan een bepaalde beroepsgroep is voorbehouden.
7. Bij de beoordeling van de ontwerpen te hanteren criteria.
8. In voorkomend geval, namen van geselecteerde juryleden.
9. Vermelding of de beslissing van de jury verbindend is voor de aanbestedende dienst.
10. In voorkomend geval, aantal en waarde van de toe te kennen prijzen.
11. In voorkomend geval, nadere gegevens inzake vergoedingen aan alle deelnemers.
12. Vermelding of de winnaars recht hebben op de gunning van eventuele vervolgoedragen.
13. Overige inlichtingen.
14. Datum van verzending van de aankondiging.
15. Datum van ontvangst van de aankondiging door het Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen.

B. Uitslag van prijsvragen voor ontwerpen

1. Naam, adres, telefoon-, telegram-, telex- en telefaxnummer van de aanbestedende dienst.
 2. Beschrijving van het project.
 3. Totaal aantal deelnemers.
 4. Aantal buitenlandse deelnemers.
 5. Winnaar(s) van de prijsvraag.
 6. In voorkomend geval, toegekende prijs of prijzen.
 7. Overige inlichtingen.
 8. Verwijzing naar de aankondiging van de prijsvraag.
 9. Datum van verzending van de aankondiging.
 10. Datum van ontvangst van de aankondiging door het Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen.
-

RICHTLIJN 92/51/EEG VAN DE RAAD**van 18 juni 1992****betreffende een tweede algemeen stelsel van erkenning van beroepsopleidingen, ter aanvulling van Richtlijn 89/48/EEG**

DE RAAD VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, inzonderheid op de artikelen 49, 57, lid 1, en 66,

Gezien het voorstel van de Commissie ⁽¹⁾,

In samenwerking met het Europese Parlement ⁽²⁾,

Gezien het advies van het Economisch en Sociaal Comité ⁽³⁾,

(1) Overwegende dat luidens artikel 8 A van het Verdrag de interne markt een ruimte zonder binnengrenzen omvat en dat overeenkomstig artikel 3, onder c), de verwijdering tussen de Lid-Staten van hinderpalen voor het vrije verkeer van personen en diensten een van de doelstellingen van de Gemeenschap vormt; dat zulks voor de onderdanen van de Lid-Staten met name de mogelijkheid omvat om als zelfstandige of loontrekkende een beroep uit te oefenen in een andere Lid-Staat dan die waar zij hun beroepskwalificaties hebben verworven;

(2) Overwegende dat voor beroepen waarvoor de Gemeenschap het vereiste minimumopleidingsniveau niet heeft vastgesteld, de Lid-Staten het recht behouden om dat niveau vast te stellen, om de kwaliteit van de op hun grondgebied verleende diensten te waarborgen; dat zij zonder inbreuk te maken op hun verplichtingen als bedoeld in de artikelen 5, 48, 52 en 59 van het Verdrag, een onderdaan van een Lid-Staat evenwel niet mogen verplichten bepaalde kwalificaties te verwerven die zij over het algemeen slechts vaststellen door verwijzing naar de kwalificaties die in het kader van hun eigen nationale opleidingssysteem gelden, terwijl de betrokkene al deze kwalificaties of een deel daarvan reeds in een andere Lid-Staat heeft verworven; dat elke ontvangende Lid-Staat waar een beroep is gereguleerd, diens gevolgverplicht is rekening te houden met in een andere Lid-Staat verworven kwalificaties en na te gaan of die met de door hem geëiste kwalificaties overeenstemmen;

(3) Overwegende dat Richtlijn 89/48/EEG van de Raad van 21 december 1988 betreffende een algemeen stelsel van erkenning van hoger-onderwijsdiploma's waarmee beroepsopleidingen van

ten minste drie jaar worden afgesloten ⁽⁴⁾ ertoe bijdraagt de naleving van deze verplichtingen te vergemakkelijken, maar dat zij beperkt is tot opleidingen op hoger-onderwijsniveau;

(4) Overwegende dat, ten einde de uitoefening van alle beroepsactiviteiten waarvoor in een ontvangende Lid-Staat een opleiding op een bepaald niveau wordt verlangd, te vergemakkelijken, er een tweede algemeen stelsel dient te worden ingevoerd dat het eerste aanvult;

(5) Overwegende dat het aanvullende algemene stelsel moet zijn gebaseerd op dezelfde beginselen en, mutatis mutandis, dezelfde regels moet behelzen als het oorspronkelijke algemene stelsel;

(6) Overwegende dat deze richtlijn niet van toepassing is op de gereguleerde beroepen die onder specifieke richtlijnen vallen welke hoofdzakelijk betrekking hebben op de invoering van de wederzijdse erkenning van voor de aanvang van de beroepsuitoefening gevolgde studiecyclussen;

(7) Overwegende voorts dat deze richtlijn evenmin van toepassing is op de beroepsactiviteiten die onder specifieke richtlijnen vallen welke hoofdzakelijk betrekking hebben op de invoering van de erkenning van technische capaciteiten die op in een andere Lid-Staat opgedane ervaring berusten; dat sommige van deze richtlijnen uitsluitend betrekking hebben op niet in loondienst uitgeoefende activiteiten; dat, ten einde te voorkomen dat de uitoefening van deze activiteiten in loondienst onder de erkenningssfeer van deze richtlijn valt zodat de uitoefening van een zelfde activiteit onder verschillende juridische erkenningsregels zou vallen naargelang zij al dan niet in loondienst wordt uitgeoefend, het noodzakelijk is dat deze richtlijnen van toepassing worden op personen die de betrokken activiteiten in loondienst uitoefenen;

(8) Overwegende voorts dat met het aanvullende algemene stelsel niet wordt vooruitgelopen op de toepassing van artikel 48, lid 4, en artikel 55 van het Verdrag;

(9) Overwegende dat dit aanvullende stelsel de opleidingsniveaus moet omvatten die niet onder het oorspronkelijke algemene stelsel vallen, te weten het niveau dat overeenkomt met de andere opleidingen in het postsecundaire onderwijs en

(1) PB nr. C 263 van 16. 10. 1989, blz. 1, en PB nr. C 217 van 1. 9. 1990, blz. 4.

(2) PB nr. C 149 van 18. 6. 1990, blz. 149, en PB nr. C 150 van 15. 6. 1992.

(3) PB nr. C 75 van 26. 3. 1990, blz. 11.

(4) PB nr. L 19 van 24. 1. 1989, blz. 16.

de daarmee gelijkgestelde opleidingen, en het niveau dat overeenkomt met het lange of korte secundaire onderwijs, eventueel aangevuld met een beroepsopleiding of praktijkervaring;

- (10) Overwegende dat, wanneer voor de uitoefening van het betrokken gereguleerde beroep in de ontvangende Lid-Staat hetzij een zeer korte opleiding hetzij het bezit van bepaalde persoonlijke kwaliteiten of van alleen een algemene opleiding vereist is, het gevaar bestaat dat de gewone erkenningsmechanismen van deze richtlijn veel te omslachtig zijn; dat er voor die gevallen moet worden voorzien in vereenvoudigde mechanismen;
- (11) Overwegende dat er eveneens rekening moet worden gehouden met het bijzondere karakter van het beroepsopleidingsstelsel in het Verenigd Koninkrijk, dat ertoe strekt via het „National Framework of Vocational Qualifications” voor alle beroepsactiviteiten normen inzake prestatieniveaus vast te stellen;
- (12) Overwegende dat er in bepaalde Lid-Staten slechts weinig beroepen gereguleerd zijn; dat er echter voor niet-gereguleerde beroepen specifiek op de beroepsuitoefening berichte opleidingen kunnen bestaan waarvan structuur en niveau door de bevoegde instanties van de betrokken Lid-Staat worden gecontroleerd en erkend; dat de hieraan verbonden garanties gelijkwaardig zijn met de garanties in het geval van een gereguleerd beroep;
- (13) Overwegende dat het aan de bevoegde instanties van de ontvangende Lid-Staat dient te worden overgelaten om overeenkomstig de desbetreffende bepalingen van het Gemeenschapsrecht de nodige uitvoeringsbepalingen voor de stage en de proeve van bekwaamheid vast te stellen;
- (14) Overwegende dat het aanvullende algemene stelsel, aangezien het twee opleidingsniveaus behelst en het oorspronkelijke algemene stelsel betrekking heeft op een derde niveau, moet bepalen of en onder welke voorwaarden een persoon die een opleiding op een bepaald niveau heeft genoten in een andere Lid-Staat een beroep kan uitoefenen waarvan de kwalificaties op een ander niveau zijn gereguleerd;
- (15) Overwegende dat in sommige Lid-Staten voor de uitoefening van bepaalde beroepen een diploma in de zin van Richtlijn 89/48/EEG vereist is, terwijl in andere Lid-Staten voor dezelfde beroepen beroepsopleidingen met een verschillende structuur moeten worden gevolgd; dat bepaalde opleidingen met een structuur die weliswaar geen postsecundair karakter met een duur van ten minste twee jaar als omschreven in deze richtlijn heeft, nochtans, op een vergelijkbaar professioneel niveau staan en voorbereiden op soortgelijke verantwoordelijkheden en taken; dat die opleidingen derhalve moeten worden gelijkgesteld met de opleidingen welke met een diploma worden afgesloten; dat dit wegens de grote verscheidenheid van die opleidingen slechts mogelijk is wanneer een lijst van de betrokken opleidingen wordt opgesteld; dat deze gelijkstelling het mogelijk maakt om, in voorkomende gevallen, die opleidingen en de opleidingen welke onder Richtlijn 89/48/EEG vallen, onderling te erkennen; dat bepaalde gereguleerde opleidingen door middel van een tweede lijst eveneens met het niveau „diploma” moeten worden gelijkgesteld;
- (16) Overwegende dat er, gezien de voortdurende ontwikkeling van de beroepsopleidingsstructuren, moet worden voorzien in een procedure voor wijziging van deze lijsten;
- (17) Overwegende dat het aanvullende algemene stelsel, aangezien er beroepen onder vallen voor de uitoefening waarvan een beroepsopleiding moet zijn genoten op het niveau van het secundaire onderwijs en waarvoor overwegend manuele bekwaamheden noodzakelijk zijn, eveneens moet voorzien in een erkenning van deze bekwaamheden, zelfs wanneer zij uitsluitend zijn verworven door beroepservaring in een Lid-Staat die deze beroepen niet reguleert;
- (18) Overwegende dat met dit algemene stelsel, evenals met het eerste algemene stelsel, wordt beoogd de belemmeringen van de toegang tot de gereguleerde beroepen en de uitoefening daarvan op te heffen; dat de werkzaamheden verricht uit hoofde van Besluit 85/368/EEG van de Raad van 16 juli 1985 inzake de vergelijkbaarheid van de getuigschriften van vakbekwaamheid tussen Lid-Staten van de Europese Gemeenschap ⁽¹⁾, hoewel die niet beogen de juridische belemmeringen van het vrije verkeer op te heffen en beantwoorden aan een andere doelstelling, namelijk de verbetering van de doorzichtigheid van de arbeidsmarkt, in voorkomend geval bij de toepassing van deze richtlijn moeten worden gebruikt, met name wanneer zij nuttige gegevens kunnen opleveren over het vakgebied, de inhoud en de duur van een beroepsopleiding;
- (19) Overwegende dat de beroepsgroepen en de onderwijs- of beroepsopleidingsinstellingen in voorkomend geval geraadpleegd moeten worden of op passende wijze bij de besluitvorming moeten worden betrokken;
- (20) Overwegende dat een dergelijk stelsel, evenals het oorspronkelijke stelsel, door de versterking van het recht van de Europese burgers om hun beroepskennis in alle Lid-Staten te gebruiken, hun recht om dergelijke kennis op te doen waar zij zulks wensen, aanvult en tegelijkertijd versterkt;
- (21) Overwegende dat beide stelsels, na een zekere tijd te zijn toegepast, moeten worden geëvalueerd ten aanzien van hun praktische doelmatigheid, met name om uit te maken in welke mate zij beide kunnen worden verbeterd,

(1) PB nr. L 199 van 31. 7. 1985, blz. 56.

HEEFT DE VOLGENDE RICHTLIJN VASTGESTELD:

HOOFDSTUK I

Definities

Artikel 1

In deze richtlijn wordt verstaan onder:

a) *diploma*: alle opleidingstitels dan wel elk geheel van dergelijke titels:

— in een Lid-Staat afgegeven door een bevoegde instantie die is aangewezen overeenkomstig de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van die Staat;

— waaruit blijkt dat de houder met succes heeft gevolgd:

i) hetzij een andere postsecundaire studiecycclus dan die bedoeld in het tweede streepje van artikel 1, onder a), van Richtlijn 89/48/EEG, van ten minste één jaar voltijds of van een gelijkwaardige duur deeltijds, en waarvan een van de toelatingsvoorwaarden normaliter een voltooide secundaire studiecycclus is die vereist is voor toelating tot het universitair of hoger onderwijs, alsmede de beroepsopleiding die eventueel in aanvulling op de postsecundaire studiecycclus word vereist;

ii) hetzij een van de opleidingen vermeld in bijlage C, en

— waaruit blijkt dat de houder de vereiste beroepskwalificaties bezit om tot een gereguleerd beroep in die Lid-Staat te worden toegelaten of om dat uit te oefenen,

wanneer de met deze titel afgesloten opleiding overwegend in de Gemeenschap is genoten of wanneer zij buiten de Gemeenschap is genoten in onderwijsinstellingen die een opleiding verstrekken die voldoet aan de wettelijke of bestuursrechtelijke voorschriften van een Lid-Staat of wanneer de houder ervan een driejarige beroepservaring heeft opgedaan, gewaarmerkt door de Lid-Staat die een opleidingstitel van een derde land heeft erkend.

Alle opleidingstitels, dan wel elk geheel van dergelijke titels die door een bevoegde instantie in een Lid-Staat zijn afgegeven, worden gelijkgesteld met een diploma in de zin van de eerste alinea, indien daarmee een in de Gemeenschap gevolgde opleiding wordt afgesloten welke door een bevoegde instantie in die Lid-Staat als gelijkwaardig wordt erkend, en daaraan dezelfde rechten inzake toegang tot of uitoefening van een gereguleerd beroep zijn verbonden;

b) *certificaat*: alle opleidingstitels dan wel elk geheel van dergelijke titels:

— in een Lid-Staat afgegeven door een bevoegde instantie die is aangewezen overeenkomstig de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van die Staat,

— waaruit blijkt dat de houder een secundaire studiecycclus heeft gevolgd en vervolgens:

hetzij een andere studie- of beroepsopleidingscycclus dan bedoeld onder a), die wordt gegeven aan een onderwijsinstelling of in een bedrijf, of afwisselend aan een onderwijsinstelling en in een bedrijf, in voorkomend geval aangevuld met de stage of praktijkervaring die naast deze cycclus is vereist,

hetzij de stage of periode van praktijkervaring die naast die secundaire studiecycclus is vereist, of

— waaruit blijkt dat de houder een secundaire studiecycclus van technische of beroepsmatige aard heeft gevolgd en vervolgens, in voorkomend geval,

hetzij een studie- of beroepsopleidingscycclus als bedoeld in het tweede streepje,

hetzij de stage of periode van praktijkervaring die naast de secundaire studiecycclus van technische of beroepsmatige aard is vereist, en

— waaruit blijkt dat de houder de vereiste beroepskwalificaties bezit om tot een gereguleerd beroep in die Lid-Staat te worden toegelaten of om dat uit te oefenen,

wanneer de met deze titel afgesloten opleiding overwegend in de Gemeenschap is genoten of wanneer zij buiten de Gemeenschap is genoten in onderwijsinstellingen die een opleiding verstrekken die voldoet aan de wettelijke of bestuursrechtelijke voorschriften van een Lid-Staat of wanneer de houder ervan een tweejarige beroepservaring heeft opgedaan, gewaarmerkt door de Lid-Staat die een opleidingstitel van een derde land heeft erkend.

Alle opleidingstitels, dan wel elk geheel van dergelijke titels die door een bevoegde instantie in een Lid-Staat zijn afgegeven, worden gelijkgesteld met een certificaat in de zin van de eerste alinea, indien daarmee een in de Gemeenschap gevolgde opleiding wordt afgesloten welke door een bevoegde instantie in die Lid-Staat als gelijkwaardig wordt erkend, en daaraan dezelfde rechten inzake toegang tot of uitoefening van een gereguleerd beroep zijn verbonden;

c) *bekwaamheidsattest*: alle titels:

- waarmee een opleiding wordt afgesloten en die geen deel uitmaken van een geheel dat een diploma in de zin van Richtlijn 89/48/EEG of een diploma of een certificaat in de zin van de onderhavige richtlijn vormt, dan wel
- die zijn afgegeven naar aanleiding van een beoordeling van de persoonlijke kwaliteiten, de bekwaamheden of de kennis van de aanvrager, die voor de uitoefening van een beroep van essentieel belang worden geacht door een overeenkomstig de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van een Lid-Staat aangewezen instantie, zonder dat het bewijs van een voorafgaande opleiding is vereist;

d) *ontvangende Lid-Staat*: de Lid-Staat waar een onderdaan van een Lid-Staat een aldaar gereguleerd beroep wenst uit te oefenen, zonder daar zijn opleidingstitel(s) of het bekwaamheidsattest te hebben behaald of het betrokken beroep daar voor het eerst te hebben uitgeoefend;e) *gereguleerd beroep*: de gereguleerde beroepsactiviteit of het geheel van gereguleerde beroepsactiviteiten die in een Lid-Staat dit beroep vormen;f) *gereguleerde beroepsactiviteit*: een beroepsactiviteit, voor zover de toegang daartoe of de uitoefening of een van de wijzen van uitoefening daarvan in een Lid-Staat krachtens wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen direct of indirect afhankelijk is gesteld van het bezit van een opleidingstitel of een bekwaamheidsattest. Wijzen van uitoefening van een gereguleerde beroepsactiviteit zijn met name:

- de uitoefening van een activiteit onder het voeren van een beroepstitel, indien het voeren van deze titel beperkt blijft tot bezitters van een opleidingstitel of een bekwaamheidsattest die/dat is vastgelegd in wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen,
- de uitoefening van een beroepsactiviteit in de gezondheidssector, indien de bezoldiging en/of de vergoeding van die activiteit krachtens het nationale stelsel voor sociale zekerheid afhankelijk is gesteld van het bezit van een opleidingstitel of een bekwaamheidsattest.

Indien de eerste alinea niet van toepassing is, wordt onder een gereguleerde beroepsactiviteit verstaan, een beroepsactiviteit die wordt uitgeoefend door de leden van een vereniging of organisatie die met name ten doel heeft in de betrokken beroepssector een hoog niveau te bevorderen en te handhaven en die, voor de verwezenlijking van dit

doel, een specifieke vorm van erkenning geniet door een Lid-Staat en:

- aan haar leden een opleidingstitel afgeeft,
- ervoor zorgt dat haar leden handelen volgens de beroepscode die zij voorschrijft, en
- hun het recht verleent een beroepstitel te voeren of de daarvoor gebruikelijke afkorting te hanteren dan wel een status te genieten die met deze opleidingstitel overeenkomt.

Telkens wanneer een Lid-Staat de in de tweede alinea bedoelde erkenning verleent aan een vereniging of organisatie die voldoet aan de voorwaarden van die alinea, stelt hij de Commissie daarvan in kennis;

g) *gereguleerde opleiding*: alle opleidingen:

- die specifiek gericht zijn op de uitoefening van een bepaald beroep en
- die bestaan uit een studiecycclus, in voorkomend geval aangevuld met een beroepsopleiding, beroepsstage of praktijkervaring, waarvan structuur en niveau zijn vastgesteld bij de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van deze Lid-Staat of door de hiertoe aangewezen instantie worden gecontroleerd of erkend;

h) *beroepservaring*: de daadwerkelijke en geoorloofde uitoefening van het betrokken beroep in een Lid-Staat;i) *aanpassingsstage*: de uitoefening van een gereguleerd beroep in de ontvangende Lid-Staat onder verantwoordelijkheid van een gekwalificeerde beoefenaar van het betrokken beroep en eventueel gekoppeld aan een aanvullende opleiding. De stage wordt beoordeeld. De nadere regels voor de aanpassingsstage en de beoordeling daarvan worden door de bevoegde instanties van de ontvangende Lid-Staat vastgesteld.

De status van de stagiair in de ontvangende Lid-Staat, met name inzake verblijfsrecht alsmede verplichtingen, sociale rechten en voordelen, vergoedingen en bezoldiging, wordt door de bevoegde instanties van deze Lid-Staat vastgesteld in overeenstemming met het toepasselijke Gemeenschapsrecht;

j) *proeve van bekwaamheid*: een controle, uitsluitend de beroepskennis van de aanvrager betreffende, die door de bevoegde instanties van de ontvangende Lid-Staat wordt verricht en die tot doel heeft te beoordelen of de aanvrager de bekwaamheid bezit om in deze Lid-Staat een gereguleerd beroep uit te oefenen.

Ten behoeve van deze controle stellen de bevoegde instanties op basis van een vergelijking tussen de in deze Lid-Staat vereiste opleiding en de opleiding die de aanvrager heeft ontvangen, een lijst op van de vakgebieden die niet bestreken worden door de

opleidingstitel(s) waarnaar de aanvrager verwijst. Hierbij kan het zowel om theoretische kennis als om praktische vaardigheden gaan, die vereist zijn voor de uitoefening van het beroep.

Bij de proeve van bekwaamheid moet in aanmerking worden genomen dat de aanvrager in de Lid-Staat van oorsprong of herkomst een gekwalificeerde beroepsbeoefenaar is. De proef heeft betrekking op de vakgebieden die moeten worden gekozen uit die welke op de in de tweede alinea bedoelde lijst staan en waarvan de kennis een wezenlijke voorwaarde is om het beroep in de ontvangende Lid-Staat te kunnen uitoefenen. De voorschriften betreffende de proeve van bekwaamheid worden door de bevoegde instanties van die Staat vastgesteld.

In de ontvangende Lid-Staat wordt de status van de aanvrager die zich op de proeve van bekwaamheid aldaar wenst voor te bereiden, door de bevoegde instanties van die Lid-Staat vastgesteld overeenkomstig het toepasselijke Gemeenschapsrecht.

HOOFDSTUK II

Toepassingsgebied

Artikel 2

Deze richtlijn is van toepassing op alle onderdanen van een Lid-Staat die als zelfstandige of loontrekkende een gereguleerd beroep in een ontvangende Lid-Staat willen uitoefenen.

Deze richtlijn is niet van toepassing op de beroepen die vallen onder een specifieke richtlijn waarmede tussen de Lid-Staten een onderlinge erkenning van diploma's is ingesteld, noch op de activiteiten die onder een van de richtlijnen in bijlage A vallen.

De richtlijnen in bijlage B worden van toepassing op de uitoefening in loondienst van de beroepsactiviteiten waarop die richtlijnen betrekking hebben.

HOOFDSTUK III

Stelsel van erkenning wanneer de ontvangende Lid-Staat het bezit eist van een diploma in de zin van deze richtlijn of van Richtlijn 89/48/EEG

Artikel 3

Onverminderd de toepassing van Richtlijn 89/48/EEG mag, wanneer in de ontvangende Lid-Staat de toegang tot of de uitoefening van een gereguleerd beroep afhankelijk wordt gesteld van het bezit van een diploma zoals omschreven in deze richtlijn of in Richtlijn 89/48/EEG, de bevoegde instantie een onderdaan van een Lid-Staat de toegang tot of de uitoefening van dat beroep onder dezelfde voorwaarden als die welke voor

eigen onderdanen gelden, niet weigeren wegens onvoldoende kwalificaties, indien:

a) de aanvrager in het bezit is van het diploma zoals omschreven in deze richtlijn of in Richtlijn 89/48/EEG, dat door een andere Lid-Staat is voorgescreven om tot het betrokken beroep op zijn grondgebied te worden toegelaten dan wel deze activiteit aldaar uit te oefenen, en dat in een Lid-Staat behaald is; of

b) de aanvrager dit beroep tijdens de voorafgaande tien jaren gedurende twee jaar voltijds of gedurende een gelijkwaardige periode deeltijds heeft uitgeoefend in een andere Lid-Staat waar dat beroep noch gereguleerd is in de zin van artikel 1, onder e), en van de eerste alinea van artikel 1, onder f), van deze richtlijn, noch in de zin van artikel 1, onder c), en van de eerste alinea van artikel 1, onder d), van Richtlijn 89/48/EEG, en hij een of meer opleidingstitels bezit:

— die zijn afgegeven door een bevoegde instantie in een Lid-Staat die is aangewezen overeenkomstig de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van die Staat;

— waaruit blijkt dat de houder met succes een andere postsecundaire studiecycclus heeft gevolgd dan die bedoeld in het tweede streepje van artikel 1, onder a), van Richtlijn 89/48/EEG, van ten minste één jaar voltijds of van een gelijkwaardige duur deeltijds, en waarvan een van de toelatingsvoorwaarden normaliter een voltooide secundaire studiecycclus is die vereist is voor toelating tot het universitair of hoger onderwijs, alsmede de beroepsopleiding die eventueel in die postsecundaire studiecycclus is geïntegreerd;

— of waarmee een gereguleerde opleiding als bedoeld in bijlage D is afgesloten;

— en die hem op de uitoefening van dit beroep hebben voorbereid.

De in de eerste alinea van dit punt bedoelde beroepservaring van twee jaar kan echter niet worden geëist wanneer de aanvrager met de in dit punt bedoelde opleidingstitel(s) een gereguleerde opleiding heeft afgesloten.

Alle opleidingstitels, dan wel elk geheel van dergelijke titels die door een bevoegde instantie in een Lid-Staat zijn afgegeven, worden met de in de eerste alinea bedoelde opleidingstitel gelijkgesteld, indien daarmee een in de Gemeenschap gevolgde opleiding wordt afgesloten welke door de Lid-Staat als gelijkwaardig is erkend, mits de andere Lid-Staten en de Commissie van deze erkenning in kennis zijn gesteld.

In afwijking van het bepaalde in de eerste alinea van dit artikel, is de ontvangende Lid-Staat niet gehouden dit artikel toe te passen indien de toegang tot of de uitoefening van een gereguleerd beroep in dat land afhankelijk is gesteld van het bezit van een diploma zoals omschreven in Richtlijn 89/48/EEG, voor de afgifte waarvan onder andere de voorwaarde geldt dat met succes een postsecundaire studiecycclus van meer dan vier jaar is gevolgd.

Artikel 4

1. Artikel 3 belet niet dat de ontvangende Lid-Staat van de aanvrager eveneens verlangt:

a) dat hij beroepservaring aantoont, wanneer de duur van de opleiding waarvan hij melding maakt, krachtens artikel 3, eerste alinea, onder a) en b), ten minste één jaar korter is dan die welke in de ontvangende Lid-Staat vereist is. In dat geval mag de duur van de vereiste beroepservaring niet meer bedragen dan:

- het dubbele van de ontbrekende opleidingsperiode, wanneer deze periode betrekking heeft op een postsecundaire studiecycclus en/of op een onder toezicht van een stageleider met succes gevolgde en met een examen afgesloten beroepsstage,
- de ontbrekende opleidingsperiode, wanneer deze periode betrekking heeft op een met bijstand van een geschoolde beroepsbeoefenaar opgedane praktijkervaring in het beroep.

Bij diploma's in de zin van artikel 1, onder a), tweede alinea, wordt de duur van de als gelijkwaardig erkende opleiding berekend aan de hand van de in artikel 1, onder a), eerste alinea, gedefinieerde opleiding.

Bij de toepassing van het bepaalde onder a) moet rekening worden gehouden met de in artikel 3, eerste alinea, onder b), bedoelde beroepservaring.

De duur van de verlangde beroepservaring mag in geen geval meer dan vier jaar bedragen.

De beroepservaring kan echter niet worden verlangd van een aanvrager die in het bezit is van een diploma waarmee een postsecundaire studiecycclus wordt afgesloten als bedoeld in artikel 1, onder a), tweede streepje, of een diploma als omschreven in artikel 1, onder a), van Richtlijn 89/48/EEG, en die zijn beroep wil uitoefenen in een ontvangende Lid-Staat waar het bezit is vereist van een diploma of opleidingstitel waarmee een opleidingscycclus als bedoeld in de bijlagen C en D wordt afgesloten;

b) dat hij een aanpassingsstage van ten hoogste drie jaar volbrengt of een proeve van bekwaamheid aflegt:

- wanneer de door hem ontvangen opleiding volgens artikel 3, eerste alinea, onder a) of b), betrekking heeft op theoretische en/of praktijkgerichte vakken die wezenlijk verschillen van die welke worden bestreken door het in de ontvangende Lid-Staat voorgeschreven diplo-

ma zoals omschreven in deze richtlijn of in Richtlijn 89/48/EEG, of

- wanneer, in het in artikel 3, eerste alinea, onder a), bedoelde geval, het in de ontvangende Lid-Staat gereguleerde beroep een of meer gereguleerde beroepsactiviteiten omvat die niet bestaan in het beroep dat gereguleerd is in de Lid-Staat van oorsprong of van herkomst van de aanvrager, en dit verschil gekenmerkt wordt door een specifieke opleiding die in de ontvangende Lid-Staat vereist is en betrekking heeft op theoretische en/of praktijkgerichte vakken die wezenlijk verschillen van die welke worden bestreken door het diploma zoals omschreven in deze richtlijn of in Richtlijn 89/48/EEG, waarnaar de aanvrager verwijst, of
- wanneer, in het in artikel 3, eerste alinea, onder b), bedoelde geval, het in de ontvangende Lid-Staat gereguleerde beroep een of meer gereguleerde beroepsactiviteiten omvat die niet bestaan in het beroep dat de aanvrager in de Lid-Staat van oorsprong of van herkomst heeft uitgeoefend, en dit verschil gekenmerkt wordt door een specifieke opleiding die in de ontvangende Lid-Staat vereist is en betrekking heeft op theoretische en/of praktijkgerichte vakken die wezenlijk verschillen van die welke worden bestreken door de opleidingstitel(s) waarnaar de aanvrager verwijst.

Indien de ontvangende Lid-Staat van de in de eerste alinea van dit punt bedoelde mogelijkheid gebruik maakt, moet hij de aanvrager het recht laten om te kiezen tussen een aanpassingsstage en een proeve van bekwaamheid. Wanneer de ontvangende Lid-Staat die een diploma zoals omschreven in Richtlijn 89/48/EEG of in deze richtlijn vereist, uitzonderingen op het keuzerecht van de aanvrager wenst in te voeren, is de procedure van artikel 14 van toepassing.

In afwijking van de tweede alinea van dit punt kan de ontvangende Lid-Staat zich het recht voorbehouden een keuze te maken tussen de aanpassingsstage en de proeve van bekwaamheid wanneer:

- het een beroep betreft waarvan de uitoefening een gedetailleerde kennis van het nationale recht vereist en dat constant voor een wezenlijk deel bestaat in het verstrekken van adviezen en/of bijstand op het gebied van het nationale recht, of
- de ontvangende Lid-Staat de toegang tot of de uitoefening van het beroep afhankelijk stelt van het bezit van een diploma als omschreven in Richtlijn 89/48/EEG voor de afgifte waarvan onder andere de voorwaarde geldt dat met succes een postsecundaire studiecycclus van meer dan drie jaar voltijds of een gelijkwaardige duur deeltijds is gevolgd, en de aanvrager hetzij een diploma bezit zoals omschreven in de onderhavige richtlijn, hetzij een of meer

opleidingstitels bezit in de zin van artikel 3, eerste alinea, onder b), van de onderhavige richtlijn die niet onder artikel 3, onder b), van Richtlijn 89/48/EEG vallen.

2. De ontvangende Lid-Staat mag evenwel de bepalingen van lid 1, onder a) en b), niet cumulatief toepassen.

HOOFDSTUK IV

Stelsel van erkenning wanneer de ontvangende Lid-Staat het bezit van een diploma eist en de aanvrager in het bezit is van een certificaat of een gelijkwaardige opleidingstitel

Artikel 5

Wanneer in de ontvangende Lid-Staat de toegang tot of de uitoefening van een gereguleerd beroep afhankelijk wordt gesteld van het bezit van een diploma, mag de bevoegde instantie een onderdaan van een Lid-Staat de toegang tot of de uitoefening van dat beroep onder dezelfde voorwaarden als die welke voor eigen onderdanen gelden, niet weigeren wegens onvoldoende kwalificaties, indien:

- a) de aanvrager in het bezit is van het certificaat dat door een andere Lid-Staat is voorgeschreven om tot het betrokken beroep op zijn grondgebied te worden toegelaten dan wel dat beroep aldaar uit te oefenen, en dat in een Lid-Staat behaald is, of
- b) de aanvrager dit beroep gedurende twee jaar tijdens de voorafgaande tien jaren voltijds heeft uitgeoefend in een andere Lid-Staat waar dat beroep niet gereguleerd is in de zin van artikel 1, onder e), en artikel 1, onder f), eerste alinea, en hij
 - die zijn afgegeven door een bevoegde instantie in een Lid-Staat die is aangewezen overeenkomstig de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van die Staat, en
 - waaruit blijkt dat de houder, na een secundaire studiecycclus te hebben gevolgd:

hetzij een andere studie- of beroepsopleidingscycclus dan bedoeld onder a) heeft volbracht die aan een onderwijsinstelling of in een bedrijf wordt gegeven of afwisselend aan een onderwijsinstelling en in een bedrijf, en in voorkomend geval wordt aangevuld met de stage of de praktijkervaring die deel uitmaakt van die opleidingscycclus,

hetzij de stage of de periode van praktijkervaring heeft volbracht, die deel uitmaakt van die secundaire studiecycclus, of

- waaruit blijkt dat de houder, na een secundaire studiecycclus van technisch of beroepsonderwijs te hebben gevolgd, in voorkomend geval heeft volbracht:

hetzij een studie- of beroepsopleidingscycclus als bedoeld in het tweede streepje,

hetzij de stage of de periode van praktijkervaring die deel uitmaakt van die secundaire studiecycclus van technisch of beroepsonderwijs, en

- die hem op de uitoefening van dat beroep hebben voorbereid.

De hierboven bedoelde beroepservaring van twee jaar kan echter niet worden geëist wanneer de aanvrager met de in dit punt bedoelde opleidingstitel(s) een gereglementeerde opleiding heeft afgesloten.

De ontvangende Lid-Staat kan evenwel van de aanvrager verlangen dat hij een aanpassingsstage van ten hoogste drie jaar volbrengt of een proeve van bekwaamheid aflegt. De ontvangende Lid-Staat dient de aanvrager de keuze tussen een aanpassingsstage en een proeve van bekwaamheid te laten.

Indien de ontvangende Lid-Staat uitzonderingen op het keuzerecht van de aanvrager wenst in te voeren, is de procedure van artikel 14 van toepassing.

HOOFDSTUK V

Stelsel van erkenning wanneer de ontvangende Lid-Staat het bezit van een certificaat eist

Artikel 6

Wanneer in de ontvangende Lid-Staat de toegang tot of de uitoefening van een gereguleerd beroep afhankelijk wordt gesteld van het bezit van een certificaat, kan de bevoegde instantie een onderdaan van een Lid-Staat de toegang tot of de uitoefening van dat beroep onder dezelfde voorwaarden als die welke voor eigen onderdanen gelden, niet weigeren wegens onvoldoende kwalificaties, indien:

- a) de aanvrager in het bezit is van het diploma zoals omschreven in deze richtlijn of in Richtlijn 89/48/EEG of van het certificaat dat door een andere Lid-Staat is voorgeschreven om tot het betrokken beroep op zijn grondgebied te worden toegelaten dan wel dat beroep aldaar uit te oefenen, en dat in een Lid-Staat behaald is; of
- b) de aanvrager dit beroep tijdens de voorafgaande tien jaren gedurende twee jaar voltijds of gedurende een gelijkwaardige periode deeltijds heeft uitgeoefend in een andere Lid-Staat waar dat

beroep niet gereguleerd is in de zin van artikel 1, onder e), en van de eerste alinea van artikel 1, onder f), en hij een of meer opleidingstitels bezit:

- die zijn afgegeven door een bevoegde instantie in een Lid-Staat die is aangewezen overeenkomstig de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van die Staat, en
- waaruit blijkt dat de houder met succes een andere postsecundaire studiecycclus heeft gevolgd dan die bedoeld in het tweede streepje van artikel 1, onder a), van Richtlijn 89/48/EEG, van ten minste één jaar voltijds of van een gelijkwaardige duur deeltijds, en waarvan een van de toelatingsvoorwaarden normaliter een voltooide secundaire studiecycclus is die vereist is voor de toelating tot het universitair of hoger onderwijs, alsmede de beroepsopleiding die eventueel in die postsecundaire studiecycclus is geïntegreerd, of

- waaruit blijkt dat de houder, na een secundaire studiecycclus te hebben gevolgd:

hetzij een andere studie- of beroepsopleidingscycclus dan bedoeld onder a) heeft volbracht die aan een onderwijsinstelling of in een bedrijf wordt gegeven of afwisselend aan een onderwijsinstelling en in een bedrijf, en in voorkomend geval wordt aangevuld met de stage of de praktijkervaring die deel uitmaakt van die opleidingscycclus,

hetzij de stage of de periode van praktijkervaring heeft volbracht, die deel uitmaakt van die secundaire studiecycclus, of

- waaruit blijkt dat de houder, na een secundaire studiecycclus van technisch of beroepsonderwijs te hebben gevolgd, in voorkomend geval heeft volbracht:

hetzij een studie- of beroepsopleidingscycclus als bedoeld in het derde streepje,

hetzij de stage of de periode van praktijkervaring die deel uitmaakt van die secundaire studiecycclus van technisch of beroepsonderwijs, en

- die hem op de uitoefening van dit beroep hebben voorbereid.

De hierboven bedoelde beroepservaring van twee jaar kan echter niet worden geëist wanneer de aanvrager met de in dit punt bedoelde opleidingstitel(s) een gereguleerde opleiding heeft afgesloten;

- c) de aanvrager die geen diploma, certificaat of opleidingstitel in de zin van artikel 3, eerste alinea, onder b), of van punt b) van dit artikel bezit, dit beroep tijdens de voorafgaande tien jaar gedurende

drie jaar achtereenvolgtijds of gedurende een gelijkwaardige periode deeltijds heeft uitgeoefend in een andere Lid-Staat waar dat beroep niet gereguleerd is in de zin van artikel 1, onder d), en artikel 1, onder e), eerste alinea.

Alle opleidingstitels, dan wel elk geheel van dergelijke titels die door een bevoegde instantie in een Lid-Staat zijn afgegeven, worden met de in de eerste alinea, onder b), bedoelde opleidingstitel gelijkgesteld, indien daarmee een in de Gemeenschap gevolgde opleiding wordt afgesloten welke door de Lid-Staat als gelijkwaardig is erkend, mits de andere Lid-Staten en de Commissie van deze erkenning in kennis zijn gesteld.

Artikel 7

Artikel 6 belet niet dat de ontvangende Lid-Staat van de aanvrager eveneens verlangt:

- a) dat hij een aanpassingsstage van ten hoogste twee jaar volbrengt, of zich aan een proeve van bekwaamheid onderwerpt, wanneer de door hem ontvangen opleiding volgens artikel 5, eerste alinea, onder a) of b), betrekking heeft op theoretische en/of praktijkgerichte vakken die wezenlijk verschillen van die welke worden bestreken door het in de ontvangende Lid-Staat voorgeschreven certificaat, of wanneer er verschillen in de werktorenen zijn, die in de ontvangende Lid-Staat worden gekenmerkt door een specifieke opleiding die is gericht op theoretische en/of praktijkgerichte vakken die wezenlijk verschillen van die welke door de opleidingstitel van de aanvrager worden bestreken.

Indien de ontvangende Lid-Staat gebruik maakt van deze mogelijkheid, dient hij de aanvrager de keuze tussen een aanpassingsstage en een proeve van bekwaamheid te laten. Indien de ontvangende Lid-Staat die een certificaat verlangt, uitzonderingen op het keuzerecht van de aanvrager wenst in te voeren, is de procedure van artikel 14 van toepassing;

- b) dat hij een aanpassingsstage van ten hoogste twee jaar volbrengt of een proeve van bekwaamheid ondergaat, wanneer hij in het in artikel 6, eerste alinea, onder c), bedoelde geval niet in het bezit is van een diploma, certificaat of opleidingstitel. De ontvangende Lid-Staat kan zich de keuze tussen een aanpassingsstage en een proeve van bekwaamheid voorbehouden.

HOOFDSTUK VI

Bijzondere stelsels van erkenning van kwalificaties

Artikel 8

Wanneer in de ontvangende Lid-Staat de toegang tot of de uitoefening van een gereguleerd beroep

afhankelijk wordt gesteld van het bezit van een bekwaamheidsattest, mag de bevoegde instantie een onderdaan van een Lid-Staat de toegang tot of de uitoefening van dat beroep onder dezelfde voorwaarden als die welke voor eigen onderdanen gelden, niet weigeren wegens onvoldoende kwalificaties:

- a) indien de aanvrager in het bezit is van het bekwaamheidsattest dat door een andere Lid-Staat is voorgeschreven om tot dat zelfde beroep op zijn grondgebied te worden toegelaten dan wel dat beroep aldaar uit te oefenen, en dat in een andere Lid-Staat behaald is, of
- b) indien de aanvrager in andere Lid-Staten behaalde kwalificaties overlegt,

welke in het bijzonder met betrekking tot de gezondheid, de veiligheid, de milieubescherming en de consumentenbescherming garanties bieden die gelijkwaardig zijn aan de garanties welke op grond van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de ontvangende Lid-Staat zijn vereist.

Kan de aanvrager een dergelijk bekwaamheidsattest of dergelijke kwalificaties niet overleggen, dan zijn de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de ontvangende Lid-Staat van toepassing.

Artikel 9

Wordt in de ontvangende Lid-Staat de toegang tot of de uitoefening van een gereguleerd beroep afhankelijk gesteld van het loutere bezit van een titel ten blijke van een algemene opleiding van het niveau van het basisonderwijs of van het secundaire onderwijs, dan mag de bevoegde instantie een onderdaan van een Lid-Staat de toegang tot of de uitoefening van dat beroep onder dezelfde voorwaarden als die welke voor eigen onderdanen gelden, niet weigeren wegens onvoldoende kwalificaties, indien de aanvrager in het bezit is van een opleidingstitel van het overeenkomstige niveau die afgegeven is in een andere Lid-Staat.

Deze opleidingstitel moet in die andere Lid-Staat afgegeven zijn door een bevoegde instantie die is aangewezen overeenkomstig de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van die Lid-Staat.

HOOFDSTUK VII

Andere maatregelen om de daadwerkelijke uitoefening van het vestigingsrecht, het vrij verrichten van diensten en het vrije verkeer van loontrekkenden te vergemakkelijken

Artikel 10

1. De bevoegde instantie van de ontvangende Lid-Staat die de toegang tot een gereguleerd beroep afhankelijk stelt van de overlegging van een bewijs van goed zedelijk gedrag of een getuigschrift waaruit blijkt dat de betrokkene nooit failliet is gegaan of die de uit-

oefening van een dergelijk beroep in geval van ernstige fouten bij de beroepsuitoefening of strafbare overtreding opschort of verbiedt, aanvaardt als voldoende bewijs voor onderdanen van de Lid-Staten die dit beroep op het grondgebied van de ontvangende Lid-Staat willen uitoefenen, de overlegging van documenten die door bevoegde instanties van de Lid-Staat van oorsprong of van herkomst zijn afgegeven en waaruit blijkt dat aan die eisen wordt voldaan.

Wanneer de in de eerste alinea bedoelde documenten niet worden afgegeven door de bevoegde instanties van de Lid-Staat van oorsprong of van herkomst worden deze vervangen door een verklaring onder eed — of, in de Lid-Staten waar de eed niet bestaat, door een plechtige verklaring — welke door de betrokkene wordt afgelegd ten overstaan van een bevoegde rechterlijke of administratieve instantie of, in voorkomend geval, een notaris of een bevoegde beroepsorganisatie van de Lid-Staat van oorsprong of van herkomst, welke een attest afgeeft dat deze eed of deze plechtige verklaring bewijskracht geeft.

2. Wanneer de bevoegde instantie van de ontvangende Lid-Staat van de onderdanen van deze Lid-Staat voor de toegang tot een gereguleerd beroep of de uitoefening daarvan een document betreffende hun lichamelijke of geestelijke gezondheid eist, aanvaardt zij als voldoende bewijs dienaangaande het document dat in de Lid-Staat van oorsprong of van herkomst vereist is.

Wanneer de Lid-Staat van oorsprong of van herkomst voor de toegang tot of de uitoefening van het betrokken beroep geen document van deze aard verlangt, aanvaardt de ontvangende Lid-Staat van de onderdanen van de Lid-Staat van oorsprong of van herkomst een door een bevoegde instantie van laatstgenoemde Staat afgegeven attest dat met de attesten van de ontvangende Lid-Staat overeenstemt.

3. De bevoegde instantie van de ontvangende Lid-Staat kan eisen dat de in de leden 1 en 2 bedoelde documenten en attesten bij overlegging niet ouder dan drie maanden zijn.

4. Wanneer de bevoegde instantie van de ontvangende Lid-Staat van de onderdanen van deze Lid-Staat voor de toegang tot een gereguleerd beroep of de uitoefening daarvan een eed of een plechtige verklaring eist, en ingeval de formulering van die eed of die verklaring niet door onderdanen van andere Lid-Staten kan worden gebruikt, zorgt zij ervoor dat de betrokkenen zich van een aangepaste en gelijkwaardige formulering kunnen bedienen.

Artikel 11

1. De bevoegde instantie van de ontvangende Lid-Staat kent aan onderdanen van de Lid-Staten die aan de voorwaarden voor de toegang tot en de uitoefening

van een gereguleerd beroep op het grondgebied van de ontvangende Lid-Staat voldoen, het recht toe om de beroepstitel van de ontvangende Lid-Staat te voeren die met dat beroep overeenkomt.

2. De bevoegde instantie van de ontvangende Lid-Staat kent aan de onderdanen van de Lid-Staten die aan de voorwaarden voor de toegang tot en de uitoefening van een gereguleerde beroepsactiviteit op het grondgebied van de ontvangende Lid-Staat voldoen, het recht toe om van hun wettige, in de Lid-Staat van oorsprong of van herkomst gevoerde opleidingstitel en eventueel van de afkorting daarvan, in de taal van deze Staat gebruik te maken. De ontvangende Lid-Staat kan voorschrijven dat de titel wordt gevolgd door de naam en de plaats van de instelling of de examencommissie die deze heeft verleend.

3. Wanneer een beroep in de ontvangende Lid-Staat is gereguleerd door een vereniging of organisatie als bedoeld in artikel 1, onder f), mogen de onderdanen van de Lid-Staten de door die organisatie of vereniging verleende beroepstitel of de afkorting daarvan uitsluitend gebruiken indien zij het bewijs overleggen dat zij lid van die organisatie of vereniging zijn.

Wanneer de vereniging of organisatie het lidmaatschap afhankelijk stelt van bepaalde kwalificaties, mag zij deze kwalificaties van onderdanen van andere Lid-Staten, die beschikken over een diploma als bedoeld in artikel 1, onder a), of een certificaat al bedoeld in artikel 1, onder b), dan wel een opleidingstitel in de zin van artikel 3, eerste alinea, onder b), of artikel 5, eerste alinea, onder b), of artikel 9, slechts eisen overeenkomstig de bepalingen van deze richtlijn, inzonderheid de artikelen 3, 4 en 5.

Artikel 12

1. Als bewijsmiddel dat aan de in de artikelen 3 tot en met 9 gestelde voorwaarden is voldaan, aanvaardt de ontvangende Lid-Staat de documenten die door de bevoegde instanties van de Lid-Staten worden verstrekt en die de betrokkene moet overleggen ter ondersteuning van zijn aanvraag om het betrokken beroep te mogen uitoefenen.

2. De procedure voor de behandeling van een aanvraag om een gereguleerd beroep te mogen uitoefenen, moet zo spoedig mogelijk worden voltooid; uiterlijk vier maanden na de indiening van het volledige dossier van de betrokkene moet zij door een met redenen omkleed besluit van de bevoegde instantie van de ontvangende Lid-Staat worden afgesloten. Tegen dit besluit, of tegen het uitblijven ervan, kan bij een nationale rechterlijke instantie beroep worden aangetekend.

HOOFDSTUK VIII

Coördinatieprocedure

Artikel 13

1. De Lid-Staten wijzen binnen de in artikel 17 genoemde termijn de bevoegde instanties aan die gemachtigd zijn de aanvragen te ontvangen en de in deze richtlijn bedoelde besluiten te nemen. Zij stellen de andere Lid-Staten en de Commissie daarvan in kennis.

2. Elke Lid-Staat wijst een coördinator van de werkzaamheden van de in lid 1 bedoelde instanties aan en stelt de andere Lid-Staten en de Commissie daarvan in kennis. De taak van de coördinator is de eenvormige toepassing van deze richtlijn op alle betrokken beroepen te bevorderen. De coördinator is lid van de Coördinatiegroep die bij artikel 9, lid 2, van Richtlijn 89/48/EEG bij de Commissie is ingesteld.

De bij genoemde bepaling van Richtlijn 89/48/EEG ingestelde Coördinatiegroep heeft eveneens tot taak:

- de tenuitvoerlegging van deze richtlijn te vergemakkelijken;
- alle nuttige informatie in te winnen voor de toepassing van deze richtlijn in de Lid-Staten, en met name informatie die verband houdt met de opstelling van een indicatieve lijst van de gereguleerde beroepen en informatie met betrekking tot de verschillen tussen de in de Lid-Staten verstrekte kwalificaties, ten einde de beoordeling van eventuele wezenlijke verschillen door de bevoegde instanties van de Lid-Staten te vergemakkelijken.

De Coördinatiegroep kan door de Commissie worden geraadpleegd over de wijzigingen die in het bestaande stelsel zouden kunnen worden aangebracht.

3. De Lid-Staten nemen maatregelen om de nodige informatie over de erkenning van diploma's en certificaten alsmede over de andere voorwaarden voor de toegang tot de gereguleerde beroepen in het kader van deze richtlijn te verstrekken. Zij kunnen daartoe een beroep doen op de bestaande informatienetwerken en, in voorkomend geval, op de betrokken beroepsverenigingen of -organisaties. De Commissie neemt de nodige initiatieven voor de ontwikkeling en de coördinatie van de verstrekking van de nodige informatie.

HOOFDSTUK IX

Procedure inzake afwijking van de keuze tussen aanpassingsstage en proeve van bekwaamheid

Artikel 14

1. Indien een Lid-Staat, overeenkomstig artikel 4, lid 1, onder b), tweede alinea, tweede zin, of artikel 5,

derde alinea, of artikel 7, onder a), tweede alinea, tweede zin, de keuze tussen aanpassingsstage en proeve van bekwaamheid niet aan de aanvrager wenst over te laten, deelt hij de Commissie onverwijld het ontwerp van het betrokken voorschrift mede. Tegelijkertijd doet hij de Commissie mededeling van de redenen die de vaststelling van een dergelijk voorschrift noodzakelijk maken.

De Commissie stelt de overige Lid-Staten onverwijld in kennis van het ontwerp; zij kan ook de in artikel 13, lid 2, bedoelde Coördinatiegroep over dit ontwerp raadplegen.

2. Onverminderd de mogelijkheid die de Commissie en de overige Lid-Staten hebben om opmerkingen aangaande het ontwerp in te dienen, mag de Lid-Staat het voorschrift slechts aannemen, indien de Commissie zich daar binnen een termijn van drie maanden bij beschikking niet tegen heeft uitgesproken.

3. Op verzoek van een Lid-Staat of van de Commissie delen de Lid-Staten hun onverwijld de definitieve tekst van een voorschrift uit hoofde van dit artikel mede.

HOOFDSTUK X

Procedure voor de wijziging van de bijlagen C en D

Artikel 15

1. De lijsten van opleidingen in de bijlagen C en D kunnen gewijzigd worden wanneer elke betrokken Lid-Staat hiertoe een met redenen omkleed verzoek bij de Commissie indient. Dit verzoek moet vergezeld gaan van alle relevante inlichtingen, met name de tekst van de desbetreffende nationale wettelijke bepalingen. De verzoekende Lid-Staat stelt ook de overige Lid-Staten hiervan in kennis.

2. De Commissie onderzoekt de betrokken opleiding en de in de andere Lid-Staten vereiste opleidingen. Zij controleert met name of de titel waarmee de betrokken opleiding wordt afgesloten, waarborgt dat de houder:

- een beroepsopleiding heeft gevolgd van een niveau dat vergelijkenderwijs even hoog is als dat van de in artikel 1, onder a), eerste alinea, tweede streepje, onder i), bedoelde postsecundaire studiecycclus, en
- verantwoordelijkheden en taken van een gelijk niveau mag uitoefenen.

3. De Commissie wordt bijgestaan door een comité bestaande uit vertegenwoordigers van de Lid-Staten en voorgezeten door de vertegenwoordiger van de Commissie.

4. De vertegenwoordiger van de Commissie legt het comité een ontwerp voor van de te nemen maatregelen. Het comité brengt advies uit over dit ontwerp binnen een termijn die de voorzitter kan vaststellen al naar gelang van de urgentie van de materie. Het comité spreekt zich uit met de meerderheid van stemmen die in artikel 148, lid 2, van het Verdrag is voorgescreven voor de aanneming van de besluiten die de Raad op voorstel van de Commissie dient te nemen. Bij stemming in het comité worden de stemmen van de vertegenwoordigers van de Lid-Staten gewogen overeenkomstig genoemd artikel. De voorzitter neemt niet aan de stemming deel.

5. De Commissie stelt maatregelen vast die onmiddellijk van toepassing zijn. Indien deze maatregelen echter niet in overeenstemming zijn met het advies dat het comité heeft uitgebracht, worden zij onverwijld door de Commissie ter kennis van de Raad gebracht. In dat geval stelt de Commissie de toepassing van de maatregelen waartoe zij heeft besloten, uit met twee maanden.

6. De Raad kan binnen de in lid 5 genoemde termijn met een gekwalificeerde meerderheid van stemmen een andersluidend besluit nemen.

7. De Commissie stelt de betrokken Lid-Staat van het besluit in kennis en maakt, zo nodig, de aldus gewijzigde lijst bekend in het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen*.

HOOFDSTUK XI

Overige bepalingen

Artikel 16

Na de in artikel 17 bepaalde datum leggen de Lid-Staten aan de Commissie om de twee jaar een verslag over de toepassing van het ingevoerde stelsel voor.

Behalve algemene toelichtingen dient dat verslag een statistisch overzicht te bevatten van de genomen besluiten, alsmede een beschrijving van de voornaamste problemen die uit de toepassing van deze richtlijn voortvloeien.

Artikel 17

1. De Lid-Staten doen de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke maatregelen in werking treden om vóór 18 juni 1994 aan deze richtlijn te voldoen. Zij stellen de Commissie daarvan onverwijld in kennis.

Wanneer de Lid-Staten deze bepalingen aannemen, wordt in die bepalingen naar de onderhavige richtlijn verwezen of wordt hiernaar verwezen bij de officiële bekendmaking van die bepalingen. De regels voor deze verwijzing worden vastgesteld door de Lid-Staten.

2. De Lid-Staten delen de Commissie de tekst van de belangrijke bepalingen van intern recht mede die zij op het onder deze richtlijn vallende gebied vaststellen.

Artikel 18

De Commissie doet het Europese Parlement, de Raad en het Economisch en Sociaal Comité uiterlijk vijf jaar na de in artikel 17 vastgestelde datum een verslag toekomen over de stand van zaken met betrekking tot de toepassing van deze richtlijn.

Na alle nodige raadplegingen legt de Commissie haar conclusies voor met betrekking tot de wijzigingen die in deze richtlijn kunnen worden aangebracht. Bij die

gelegenheid dient de Commissie in voorkomend geval ook voorstellen in ter verbetering van de bestaande voorschriften, ten einde het vrije verkeer, het recht van vestiging en het vrij verrichten van diensten te vergemakkelijken.

Artikel 19

Deze richtlijn is gericht tot de Lid-Staten.

Gedaan te Luxemburg, 18 juni 1992.

Voor de Raad
De Voorzitter
Vitor MARTINS

BIJLAGE A**Lijst van de in artikel 2, tweede alinea, bedoelde richtlijnen****1. 64/429/EEG**

Richtlijn van de Raad van 7 juli 1964 betreffende de verwezenlijking van de vrijheid van vestiging en het vrij verrichten van diensten voor anders dan in loondienst verrichte werkzaamheden van de be- en verwerkende nijverheid behorende tot de klassen 23 tot en met 40 van de ISIC (industrie en ambacht) ⁽¹⁾

64/427/EEG

Richtlijn van de Raad van 7 juli 1964 betreffende de overgangsmaatregelen op het gebied van de anders dan in loondienst verrichte werkzaamheden van de be- en verwerkende nijverheid behorende tot de klassen 23 tot en met 40 van de ISIC (industrie en ambacht) ⁽²⁾

2. 68/365/EEG

Richtlijn van de Raad van 15 oktober 1968 betreffende de verwezenlijking van de vrijheid van vestiging en het vrij verrichten van diensten voor anders dan in loondienst verrichte werkzaamheden in de levensmiddelenindustrie alsmede bij de vervaardiging van dranken (klassen 20 en 21 CITI) ⁽³⁾

68/366/EEG

Richtlijn van de Raad van 15 oktober 1968 betreffende de overgangsmaatregelen op het gebied van de anders dan in loondienst verrichte werkzaamheden van de levensmiddelenindustrie alsmede bij de vervaardiging van dranken (klassen 20 en 21 CITI) ⁽⁴⁾

3. 64/223/EEG

Richtlijn van de Raad van 25 februari 1964 betreffende de verwezenlijking van de vrijheid van vestiging en het vrij verrichten van diensten voor de werkzaamheden welke onder de groothandel ressorteren ⁽⁵⁾

64/224/EEG

Richtlijn van de Raad van 25 februari 1964 betreffende de verwezenlijking van de vrijheid van vestiging en het vrij verrichten van diensten voor de werkzaamheden van tussenpersonen in handel, industrie en ambacht ⁽⁶⁾

64/222/EEG

Richtlijn van de Raad van 25 februari 1964 betreffende de overgangsmaatregelen op het gebied van de werkzaamheden in de groothandel en van de werkzaamheden van tussenpersonen in handel, industrie en ambacht ⁽⁷⁾

4. 68/363/EEG

Richtlijn van de Raad van 15 oktober 1968 betreffende de verwezenlijking van de vrijheid van vestiging en het vrij verrichten van diensten voor anders dan in loondienst verrichte werkzaamheden welke onder de kleinhandel ressorteren (ex groep 612 CITI) ⁽⁸⁾

68/364/EEG

Richtlijn van de Raad van 15 oktober 1968 betreffende de overgangsmaatregelen op het gebied van de anders dan in loondienst verrichte werkzaamheden welke onder de kleinhandel ressorteren (ex groep 612 CITI) ⁽⁹⁾

5. 70/522/EEG

Richtlijn van de Raad van 30 november 1970 betreffende de verwezenlijking van de vrijheid van vestiging en het vrij verrichten van diensten voor anders dan in loondienst verrichte werkzaamheden welke onder de groothandel in steenkool ressorteren en voor de werkzaamheden van tussenpersonen op het gebied van steenkool (ex groep 6112 CITI) ⁽¹⁰⁾

70/523/EEG

Richtlijn van de Raad van 30 november 1970 betreffende de overgangsmaatregelen op het gebied van de anders dan in loondienst verrichte werkzaamheden welke onder de groothandel in steenkool ressorteren en van de werkzaamheden van tussenpersonen op het gebied van steenkool (ex groep 6112 CITI) ⁽¹¹⁾

⁽¹⁾ PB nr. 117 van 23. 7. 1964, blz. 1880/64.

⁽²⁾ PB nr. 117 van 23. 7. 1964, blz. 1863/64. Richtlijn gewijzigd bij Richtlijn 69/77/EEG (PB nr. L 59 van 10. 3. 1969, blz. 8).

⁽³⁾ PB nr. L 260 van 22. 10. 1968, blz. 9.

⁽⁴⁾ PB nr. L 260 van 22. 10. 1968, blz. 12.

⁽⁵⁾ PB nr. 56 van 4. 4. 1964, blz. 863/64.

⁽⁶⁾ PB nr. 56 van 4. 4. 1964, blz. 869/64.

⁽⁷⁾ PB nr. 56 van 4. 4. 1964, blz. 857/64.

⁽⁸⁾ PB nr. L 260 van 22. 10. 1968, blz. 1.

⁽⁹⁾ PB nr. L 260 van 22. 10. 1968, blz. 6.

⁽¹⁰⁾ PB nr. L 267 van 10. 12. 1970, blz. 14.

⁽¹¹⁾ PB nr. L 267 van 10. 12. 1970, blz. 18.

6. 74/557/EEG

Richtlijn van de Raad van 4 juni 1974 betreffende de verwezenlijking van de vrijheid van vestiging en het vrij verrichten van diensten voor de anders dan in loondienst verrichte werkzaamheden en voor de werkzaamheden van tussenpersonen welke onder de handel in en de distributie van giftige produkten ressorteren ⁽¹⁾

74/556/EEG

Richtlijn van de Raad van 4 juni 1974 betreffende de overgangsmaatregelen op het gebied van de werkzaamheden welke onder de handel in en de distributie van giftige produkten ressorteren en de werkzaamheden die het beroepsmatig gebruik van die produkten meebrengen met inbegrip van de werkzaamheden van tussenpersonen ⁽²⁾

7. 68/367/EEG

Richtlijn van de Raad van 15 oktober 1968 betreffende de verwezenlijking van de vrijheid van vestiging en het vrij verrichten van diensten voor anders dan in loondienst verrichte werkzaamheden welke onder de persoonlijke diensten ressorteren (ex klasse 85 CITI) ⁽³⁾:

1. restaurants en slijterijen (groep 852 CITI)
2. hotels, pensions en dergelijke inrichtingen, kampeerterreinen (groep 853 CITI)

68/368/EEG

Richtlijn van de Raad van 15 oktober 1968 betreffende de overgangsmaatregelen op het gebied van de anders dan in loondienst verrichte werkzaamheden welke onder de persoonlijke diensten ressorteren (ex klasse 85 CITI) ⁽⁴⁾:

1. restaurants en slijterijen (groep 852 CITI)
2. hotels, pensions en dergelijke inrichtingen, kampeerterreinen (groep 853 CITI)

8. 77/92/EEG

Richtlijn van de Raad van 13 december 1976 houdende maatregelen ter bevordering van de daadwerkelijke uitoefening van het recht van vestiging en het vrij verrichten van diensten voor de werkzaamheden van verzekeringsagent en assurantiemakelaar (ex groep 630 CITI) en houdende met name overgangsmaatregelen voor deze werkzaamheden ⁽⁵⁾

9. 82/470/EEG

Richtlijn van de Raad van 29 juni 1982 houdende maatregelen ter bevordering van de daadwerkelijke uitoefening van het recht van vestiging en het vrij verrichten van diensten voor de anders dan in loondienst verrichte werkzaamheden van bepaalde tussenpersonen op het gebied van het vervoer en van reisbureaubedrijven (groep 718 CITI) alsmede van opslagbedrijven (groep 720 CITI) ⁽⁶⁾

10. 82/489/EEG

Richtlijn van de Raad van 19 juli 1982 houdende maatregelen ter vergemakkelijking van de daadwerkelijke uitoefening van het recht van vestiging en het vrij verrichten van diensten van kappers ⁽⁷⁾

11. 75/368/EEG

Richtlijn van de Raad van 16 juni 1975 houdende maatregelen ter bevordering van de daadwerkelijke uitoefening van het recht van vestiging en het vrij verrichten van diensten voor diverse werkzaamheden (ex klasse 01 tot en met 85 CITI) en houdende met name overgangsmaatregelen voor deze werkzaamheden ⁽⁸⁾

12. 75/369/EEG

Richtlijn van de Raad van 16 juni 1975 houdende maatregelen ter bevordering van de daadwerkelijke uitoefening van het recht van vestiging en het vrij verrichten van diensten voor de werkzaamheden die op ambulante wijze worden verricht en houdende met name overgangsmaatregelen voor deze werkzaamheden ⁽⁹⁾

(1) PB nr. L 307 van 18. 11. 1974, blz. 5.
(2) PB nr. L 307 van 18. 11. 1974, blz. 1.
(3) PB nr. L 260 van 22. 10. 1968, blz. 16.
(4) PB nr. L 260 van 22. 10. 1968, blz. 19.
(5) PB nr. L 26 van 31. 1. 1977, blz. 14.
(6) PB nr. L 213 van 21. 7. 1982, blz. 1.
(7) PB nr. L 218 van 27. 7. 1982, blz. 24.
(8) PB nr. L 167 van 30. 6. 1975, blz. 22.
(9) PB nr. L 167 van 30. 6. 1975, blz. 29.

Opmerking

Er moet op worden gewezen dat verschillende van de hierboven genoemde richtlijnen werden aangevuld door de Toetredingsakten van Denemarken, Ierland en het Verenigd Koninkrijk (PB nr. L 73 van 27. 3. 1972), Griekenland (PB nr. L 291 van 19. 11. 1979) en Spanje en Portugal (PB nr. L 302 van 15. 11. 1985).

BIJLAGE B**Lijst van de in artikel 2, derde alinea, bedoelde richtlijnen**

Het betreft de in de rubrieken 1 tot en met 7 van bijlage A genoemde richtlijnen, met uitzondering van de in rubriek 6 genoemde Richtlijn 74/556/EEG.

BIJLAGE C

LIJST VAN OPLEIDINGEN MET EEN BIJZONDERE STRUCTUUR, ALS BEDOELD IN
ARTIKEL 1, ONDER a), EERSTE ALINEA, TWEEDE STREEPJE, ONDER ii)

1. Paramedisch en sociaal-pedagogisch gebied

In Duitsland

de opleidingen voor:

- kinderverpleegkundige („Kinderkrankenschwester/Kinderkrankenpfleger")
- fysiotherapeut („Krankengymnast(in)")
- bezigheds- en arbeidstherapeut („Beschäftigungs- und Arbeitstherapeut(in)")
- logopedist („Logopäde/Logopädin")
- orthoptist („Orthoptist(in)")
- van staatswege erkend pedagogisch werker („Staatlich anerkannte(r) Erzieher(in)")
- van staatswege erkend orthopedagogisch werker („Staatlich anerkannte(r) Heilpädagoge(in)");

in Italië

de opleidingen voor:

- tandtechnicus („odontotecnico")
- opticien („ottico")
- podoloog („podologo");

in Luxemburg

de opleidingen voor:

- radiologisch laborant („assistant(e) technique médical(e) en radiologie")
- medisch laborant („assistant(e) technique médical(e) de laboratoire")
- psychiatrisch verpleegkundige („infirmier(ière) psychiatrique")
- chirurgieassistent („assistant(e) technique médical(e) en chirurgie")
- kinderverpleegkundige („infirmier(ière) puériculteur(trice)")
- anesthesieverpleegkundige („infirmier(ière) anesthésiste")
- gediplomeerd masseur („masseur(euse) diplômé(e)")
- pedagogisch werker („éducateur(trice)");

overeenkomende met opleidingen met een totale duur van ten minste dertien jaar, waarvan:

- hetzij ten minste drie jaar beroepsopleiding aan een gespecialiseerde school, afgesloten met een examen, eventueel aangevuld met een specialisatiecyclus van een of twee jaar, afgesloten met een examen,
- hetzij ten minste twee en een half jaar aan een gespecialiseerde school, afgesloten met een examen en aangevuld met een praktijkervaring van ten minste zes maanden of een beroepsstage van ten minste zes maanden aan een erkende instelling,
- hetzij ten minste twee jaar aan een gespecialiseerde school, afgesloten met een examen en aangevuld met een praktijkervaring van ten minste één jaar of een beroepsstage van ten minste één jaar aan een erkende instelling.

2. Sector meesters („Mester"/„Meister"/„Maître") overeenkomende met opleidingen voor ambachtelijke activiteiten die niet onder de in bijlage A genoemde richtlijnen vallen

In Denemarken

de opleidingen voor:

- opticien („optometrist")

overeenkomende met een opleidingscyclus met een totale duur van veertien jaar, waarvan gedurende ten minste vijf jaar een beroepsopleiding wordt gevolgd, verdeeld in een door de instelling voor beroepsonderwijs verzorgde theoretische opleiding van twee en een half jaar en een praktische opleiding van twee en een half jaar in het bedrijf, afgesloten met een erkend examen dat betrekking heeft op de ambachtelijke activiteit en het recht verleent de titel „Mester” te voeren;

— prothese/orthesemaker („ortopædimekaniker”)

overeenkomende met een opleidingscyclus met een totale duur van twaalf en een half jaar, waarvan gedurende drie en een half jaar een beroepsopleiding wordt gevolgd, verdeeld in een door de instelling voor beroepsonderwijs verzorgde theoretische opleiding van een semester en een praktische opleiding van drie jaar in het bedrijf, afgesloten met een erkend examen dat betrekking heeft op de ambachtelijke activiteit en het recht verleent de titel „Mester” te voeren;

— orthopedisch schoenmaker („ortopædiskomager”)

overeenkomende met een opleidingscyclus met een totale duur van dertien en een half jaar, waarvan gedurende vier en een half jaar een beroepsopleiding wordt gevolgd, verdeeld in een door de instelling voor beroepsonderwijs verzorgde theoretische opleiding van twee jaar en een praktische opleiding van twee en een half jaar in het bedrijf, afgesloten met een erkend examen dat betrekking heeft op de ambachtelijke activiteit en het recht verleent de titel „Mester” te voeren;

In Duitsland

de opleidingen voor:

- opticien („Augenoptiker”)
- tandtechnicus („Zahntechniker”)
- bandagist („Bandagist”)
- audicien („Hörgeräte-Akustiker”)
- prothese/orthesemaker („Orthopädiemechaniker”)
- orthopedisch schoenmaker („Orthopädienschuhmacher”);

in Luxemburg

de opleidingen voor:

- opticien („opticien”)
- tandtechnicus („mécaniciens dentaire”)
- audicien („audioprothésiste”)
- prothese/orthesemaker-bandagist („mécaniciens orthopédiste/bandagiste”)
- orthopedisch schoenmaker („orthopédiste-cordonnier”);

overeenkomende met een opleidingscyclus met een totale duur van veertien jaar, waarvan gedurende ten minste vijf jaar een opleiding in een gestructureerd kader wordt gevolgd, gedeeltelijk in het bedrijf en gedeeltelijk aan de instelling voor beroepsonderwijs, afgesloten met een examen dat met succes moet worden afgelegd om een als ambachtelijk beschouwde activiteit als zelfstandige of als werknemer in loondienst met een vergelijkbaar verantwoordelijkheidsniveau uit te mogen oefenen.

3. Maritieme sector

a) Zeescheepvaart

In Denemarken

de opleidingen voor:

- kapitein van de koopvaardij („skibsfører”)
- eerste stuurman („overstyrmand”)
- stuurman, officier werktuigkundige („enestyrmand, vagthavende styrmand”)
- officier werktuigkundige („vagthavende styrmand”)
- scheepswerktuigkundige („maskinchef”)
- eerste officier werktuigkundige („1. maskinmester”)
- eerste officier werktuigkundige/stuurman werktuigkundige („1. maskinmester/vagthavende maskinmester”);

in Duitsland

de opleidingen voor:

- kapitein AM („Kapitän AM”)
- kapitein AK („Kapitän AK”)
- zeevaartkundig scheepsofficier AMW („Nautischer Schiffsoffizier AMW”)
- zeevaartkundig scheepsofficier AKW („Nautischer Schiffsoffizier AKW”)
- scheepswerktuigkundige CT — hoofdmachinist („Schiffsbetriebstechniker CT — Leiter von Maschinenanlagen”)
- scheepsmachinist CMa — hoofdmachinist („Schiffsmaschinist CMa — Leiter von Maschinenanlagen”)
- scheepswerktuigkundige CTW („Schiffsbetriebstechniker CTW”)
- scheepsmachinist CMaW — enig technisch officier aan boord („Schiffsmaschinist CMaW — Technischer Alleinoffizier”);

in Italië

de opleidingen voor:

- dekkofficier („ufficiale di coperta”)
- werktuigkundige („ufficiale di macchina”);

in Nederland

de opleidingen voor:

- stuurman kleine handelsvaart (met aanvulling)
- diploma motordrijver;

overeenkomende met de volgende opleidingen:

- in Denemarken negen jaar lager onderwijs, gevolgd door een basisopleiding en/of dienst op zee gedurende 17 à 36 maanden en aangevuld:
 - voor de officier werktuigkundige: met een jaar gespecialiseerde beroepsopleiding,
 - voor de anderen: met drie jaar gespecialiseerde beroepsopleiding;
- in Duitsland, een opleiding waarvan de totale duur tussen 14 en 18 jaar ligt en die het volgende inhoudt: een basisberoepsopleiding van drie jaar en dienst op zee gedurende één jaar, gevolgd door een gespecialiseerde beroepsopleiding van een à twee jaar, eventueel aangevuld met twee jaar praktijkervaring;
- in Italië, een opleiding van in totaal 13 jaar, waarvan ten minste vijf jaar beroepsopleiding, afgesloten met een examen, eventueel aangevuld met een beroepsstage;
- in Nederland, een onderwijscyclus van 14 jaar, waarvan ten minste twee jaar aan een gespecialiseerde instelling voor beroepsonderwijs, en aangevuld met twaalf maanden praktijkervaring,

die erkend zijn in het kader van het Internationale STCW-Verdrag (International Verdrag van 1978 betreffende normen voor opleiding, diplomering en wachtlopen voor zeevarenden).

b) Zeevisserij

In Duitsland

de opleidingen voor:

- kapitein BG visserij („Kapitän BG/Fischerei”)
- kapitein BK visserij („Kapitän BK/Fischerei”)
- zeevaartkundig scheepsofficier BGW visserij („Nautischer Schiffsoffizier BGW/Fischerei”)
- zeevaartkundig scheepsofficier BKW visserij („Nautischer Schiffsoffizier BKW/Fischerei”);

in Nederland

de opleidingen voor:

- stuurman werktuigkundige V

- werktuigkundige IV visvaart
- stuurman IV visvaart
- stuurman werktuigkundige VI;

overeenkomende met de volgende opleidingen:

- in Duitsland, een opleiding waarvan de totale duur tussen 14 en 18 jaar ligt en die het volgende inhoudt: een basisberoepsopleiding van drie jaar en dienst op zee gedurende één jaar, gevolgd door een gespecialiseerde beroepsopleiding van één à twee jaar, eventueel aangevuld met twee jaar praktijkervaring;
- in Nederland, een onderwijscyclus van 13 à 15 jaar waarvan ten minste twee jaar aan een gespecialiseerde instelling voor beroepsonderwijs, aangevuld met twaalf maanden praktijkervaring, die erkend zijn in het kader van het Verdrag van Torremolinos (Internationaal Verdrag van 1977 voor de beveiliging van vissersvaartuigen).

4. Technische sector

In Italië

de opleidingen voor:

- landmeter („geometra”)
- agronom („perito agrario”)
- boekhouder/commercieel medewerker („ragioniere/perito commerciale”)
- arbeidsconsulent („consulente del lavoro”),

overeenkomend met cyclussen van technisch secundair onderwijs met een totale duur van ten minste 13 jaar, waarvan acht jaar verplicht onderwijs gevolgd door vijf jaar secundair onderwijs, waarvan drie jaar beroepsgericht onderwijs, afgesloten met het examen van het technisch baccalaureaat en aangevuld:

- in het geval van de landmeter met:
 - hetzij een praktijkstage van ten minste twee jaar op een landmetersbureau,
 - hetzij een beroepservaring van vijf jaar,
 - in het geval van de agronom, de boekhouder/commercieel medewerker en de arbeidsconsulent met een praktijkstage van ten minste twee jaar,
- gevolgd door het staatsexamen.

In Nederland

de opleiding voor:

- gerechtsdeurwaarder,

overeenkomend met een onderwijs- en beroepsopleidingscyclus met een totale duur van 19 jaar, waarvan acht jaar verplicht schoolonderwijs, gevolgd door acht jaar secundair onderwijs, waarvan vier jaar technisch onderwijs afgesloten met een staatsexamen, en aangevuld met drie jaar theorieonderwijs en praktijkgerichte opleiding toegespitst op de uitoefening van het beroep.

5. Opleidingen die in het Verenigd Koninkrijk zijn goedgekeurd als „National Vocational Qualifications” of als „Scottish Vocational Qualifications”

De opleidingen voor:

- medisch wetenschappelijk laborant („Medical laboratory scientific officer”)
- elektrotechnisch mijnningenieur („Mine electrical engineer”)
- werktuigbouwkundig mijnningenieur („Mine mechanical engineer”)
- erkend sociaal werker (gezondheidszorg voor geestelijk gehandicapten) („Approved social worker — mental health”)
- reclasseringsambtenaar („Probation officer”)

- gebitstherapeut („Dental therapist”)
- gebitshygiënist („Dental hygienist”)
- opticien („Dispensing optician”)
- veiligheidsopzichter mijnen („Mine deputy”)
- functionaris belast met insolventiezaken („Insolvency practitioner”)
- erkend opsteller van overdrachtsakten („Licensed conveyancer”)
- prothesemaker („Prosthetist”)
- eerste stuurman — vracht/passagiersschepen — onbeperkt („First mate — Freight/Passenger ships — unrestricted”)
- tweede stuurman — vracht/passagiersschepen — onbeperkt („Second mate — Freight/Passenger ships — unrestricted”)
- derde stuurman — vracht/passagiersschepen — onbeperkt („Third mate — Freight/Passenger ships — unrestricted”)
- stuurman — vracht/passagiersschepen — onbeperkt („Deck officer — Freight/Passenger ships — unrestricted”)
- klasse 2 scheepswerktuigkundige — vracht/passagiersschepen — onbeperkt handelsgebied („Engineer officer — Freight/Passenger ships — unlimited trading area”)
- merkenagent („Trade mark agent”),

die leiden tot kwalificaties die zijn goedgekeurd als „National Vocational Qualifications” (NVQ) of die zijn goedgekeurd of als gelijkwaardig erkend door de National Council for Vocational Qualifications, of in Schotland zijn goedgekeurd als „Scottish Vocational Qualifications”, en behoren tot de niveaus 3 en 4 van het National Framework of Vocational Qualifications van het Verenigd Koninkrijk.

Deze niveaus komen overeen met de volgende omschrijvingen:

- **Niveau 3:** Bekwaamheid voor een groot aantal uiteenlopende werkzaamheden in zeer verschillende omstandigheden, meestal met een complex karakter en geen routinewerk. Er is een grote verantwoordelijkheid en zelfstandigheid aan verbonden en vaak wordt verlangd dat men toezicht uitoefent op of leiding geeft aan anderen.
- **Niveau 4:** Bekwaamheid voor een groot aantal complexe, technische of gespecialiseerde werkzaamheden in zeer verschillende omstandigheden en met een hoge mate van persoonlijke verantwoordelijkheid en zelfstandigheid. Dikwijls is men verantwoordelijk voor het werk van anderen en voor de verdeling van de financiële middelen.

BIJLAGE D**Lijst van opleidingen met een bijzondere structuur, als bedoeld in artikel 3, onder b), eerste alinea, derde streepje****In het Verenigd Koninkrijk**

De geregementeerde opleidingen die leiden tot de kwalificaties die als „National Vocational Qualifications” (NVQ) zijn goedgekeurd door de National Council for Vocational Qualifications, of in Schotland zijn goedgekeurd als „Scottish Vocational Qualifications”, en die behoren tot de niveaus 3 en 4 van het National Framework of Vocational Qualifications van het Verenigd Koninkrijk.

Deze niveaus komen overeen met de volgende omschrijvingen:

- **Niveau 3:** Bekwaamheid voor een groot aantal uiteenlopende werkzaamheden in zeer verschillende omstandigheden, meestal met een complex karakter en geen routinewerk. Er is een grote verantwoordelijkheid en zelfstandigheid aan verbonden en vaak wordt verlangd dat men toezicht uitoefent op of leiding geeft aan anderen.
 - **Niveau 4:** Bekwaamheid voor een groot aantal complexe, technische of gespecialiseerde werkzaamheden in zeer verschillende omstandigheden en met een hoge mate van persoonlijke verantwoordelijkheid en zelfstandigheid. Dikwijls is men verantwoordelijk voor het werk van anderen en voor de verdeling van de financiële middelen.
-